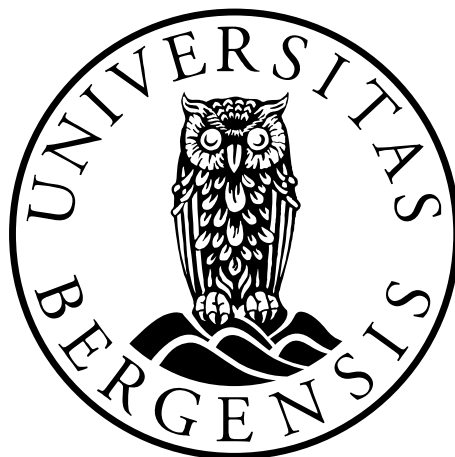

Overføring fra beredskapshjem til fosterhjem

Beredskapsmødres erfaringer og vurderinger

Helge Skjælaaen

MASTEROPPGAVE

Masterprogram i barnevern

Høst 2013

Det psykologiske fakultet

HEMIL – Senteret

Veileder: Toril Havik

Forord

Idéen om å skrive masteroppgave om beredskapshjem oppstod ved at Toril Havik hadde forelesning for oss i klassen om ulike forskningsprosjekter, blant annet prosjekter som involverte beredskapshjem. I ettertid ble hun kontaktet av meg, og etter hvert kom jeg frem til at jeg ville skrive oppgave om overføring fra beredskapshjem til fosterhjem, og benytte mødre i beredskapshjem som mine informanter.

Selv om masterprosjektet for har vært en lang og utfordrende prosess, har den først og fremst vært en lærerik. Jeg har fått muligheten til å fordype meg i beredskapshjemmenes funksjon, og hvordan de arbeider for at barn skal oppleve det å flytte som minst mulig belastende. For at dette har vært mulig å få til, er det flere jeg ønske å takke.

Først og fremst vil jeg takke mine informanter. Dere har alle tatt meg godt imot, og vært villige til å dele deres mange erfaringer med meg, og slik vært avgjørende for at denne oppgaven har vært mulig å skrive.

Takk til mine medstudenter for en fin tid på lesesalen, både når det gjelder oppgaven og det sosiale.

Jeg vil også takke mine foreldre, som har lest gjennom diverse utkast og bidratt med mange nyttige innspill og korrigeringer, og ikke minst verdifull støtte.

Til slutt vil jeg rette en takk til Toril Havik, som i tillegg til å få meg på ideen om å skrive om beredskapshjem, også ønsket å stille som min veileder. Din måte å veilede meg på, og ditt engasjement for temaet har vært til stor hjelp for meg gjennom hele prosessen.

Sammendrag

Mange barn som blir akutt plassert fra hjemmet, blir midlertidig plassert i beredskapshjem før de flytter videre til fosterhjem. Bruk av midlertidige plasseringer i beredskapshjem er omdiskutert, med tanke på den belastning et brudd i begynnende tilknytning i beredskapshjemmet kan være for et barn. Oppgavens formål er å frembringe kunnskap om hvordan beredskapsmødrene hjelper barnet i overgangen fra beredskapshjem til fosterhjem. I tillegg er formålet å få frem beredskapsmødrenes synspunkter vedrørende midlertidig plassering i beredskapshjem, versus direkteplasseringer i fosterhjem. Oppgavens todelte problemstilling er:

Hvordan kan en overføring fra beredskapshjem til fosterhjem gjennomføres på måter som er minst mulig belastende for barnet, sett i lys av tilknytningsteori? Hvilke faktorer taler for å benytte beredskapshjem som mellomplassering, før barn flytter i fosterhjem?

Oppgaven er basert på syv kvalitative intervjuer med beredskapsmødre, med mange års erfaring som beredskapshjem, og mye erfaring med å overføre barn til fosterhjem. Disse erfaringene var hovedtema gjennom intervjuene. I tillegg ble informantenes synspunkter vedrørende langvarige plasseringer, og bruk av beredskapshjem som mellomplassering også belyst gjennom intervjuene.

Sentrale funn var beredskapsmødrenes særlige oppmerksomhet av at overføringsprosessene skal tilpasses det enkelte barnet. Det innebærer en tilpasset planlegging i forhold til det enkelte barnet, fleksibilitet knyttet til barnas reaksjoner underveis i prosessen og barnas behov for kontakt etter innflytting i fosterhjemmet. Studien viste også hvordan beredskapshjemmene handler i samsvar med tilknytningsteori i overføringsprosessen, presentert og diskutert gjennom en Trygg Base- modell og Utviklingsstøttende dialogprinsipper. Sentralt var også beredskapsmødrenes argumenter for å bruke beredskapshjem som mellomplassering. Muligheten for å finne riktig fosterfamilie, usikkerheten i akuttsaker vedrørende fremtidig omsorgssituasjon, og barnets særlige omsorgsbehov var sentrale argumenter.

Det er behov for mer kunnskap om barns konsekvenser av midlertidige plasseringer, versus direkteplasseringer ved akuttsaker. Det er også behov for kunnskap om konsekvensene av beredskapshjemmenes og fosterhjemmenes ulike opplæring, veiledning og funksjon, knyttet til deres omsorgsutøvelse.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	1
1.1 Oppgavens oppbygging.....	2
1.2 Hva er beredskapshjem?.....	2
1.3 Lovgrunnlag, og forskjeller mellom beredskapshjem og fosterhjem.....	3
1.4 Overføringsprosessen	4
1.5 Tidligere forskning	5
1.5.1 Beredskapshjem	5
1.5.2 Separasjon fra omsorgspersoner.....	6
1.5.3 Tilknytning til nye omsorgspersoner.....	8
2.0 Teori.....	11
2.1 Tilknytningsteori som teoretisk forståelse	11
2.2 Tilknytning og tilknytningsatferd.....	12
2.3 Trygge og utrygge tilknytningsmønstre	12
2.3.1 Trygg tilknytning.....	13
2.3.2 Utrygg, unngående tilknytning.....	13
2.3.3 Utrygg, ambivalent tilknytning	14
2.3.4 Utrygg, desorientert tilknytning	14
2.4 Indre arbeidsmodeller.....	15
2.4.1 Arbeidsmodeller er foranderlige	16
2.5 Trygg base- modellen.....	17
2.5.1 Å være tilgjengelig- hjelper barnet til å føle tillit.....	17
2.5.2 Å gi sensitive gjensvar til barnet- hjelper barnet til å regulere følelser og atferd ...	18
2.5.3 Å akseptere barnet- hjelper barnet til en positiv selvfølelse	18
2.5.4 Å gi samarbeidsinnstilt omsorg- hjelper barnet til å kjenne seg kompetent og selvstendig.....	18
2.5.5 Å tilby familiemedlemskap- hjelper barnet til å føle tilhørighet.....	19
2.6 Utviklingsstøttende samspill	19
2.6.1 Triangulering	21
3.0 Metode	22
3.1 Fenomenologi og hermeneutikk.....	22
3.1.1 Min forforståelse	23
3.2 Kvalitativt intervju som metode.....	23
3.2.1 Utvalg.....	24

3.2.2 Rekruttering.....	24
3.2.3 Gjennomføring av intervjuene	25
3.2.4 Tematisk analyse	26
3.3 Forskningsetiske hensyn	27
3.3.1 Informert samtykke og konfidensialitet	27
3.3.2 Gjensidighetsforholdet mellom intervjuer og informant.....	28
3.4 Validitet.....	28
3.5 Reliabilitet, troverdighet og generaliserbarhet	29
4.0 Presentasjon av funn.....	31
4.1 Overføringsprosessens plan og struktur	31
4.1.2 Sammendrag.....	34
4.2 Samarbeid- og støtte til fosterforeldre.....	35
4.2.1 Sammendrag.....	37
4.3 Kontakt etter flytting	37
4.3.1 Sammendrag.....	39
4.4 Kommunikasjon- og støtte til barnet.....	40
4.4.1 Sammendrag.....	41
4.5. Barns reaksjoner.....	42
4.5.1 Sammendrag.....	44
4.6 Valg av fosterforeldre.....	44
4.6.1 Sammendrag.....	46
4.7 Langvarige plasseringer	46
4.7.2 Sammendrag.....	48
5.0 Diskusjon.....	49
5.1 Trygg base i barnets møte med fosterforeldre.....	49
5.1.1 Sammendrag.....	53
5.2 Mellomplassering eller direkteplassering?.....	54
5.2.1 Å finne riktig fosterfamilie.....	54
5.2.2 Situasjonen rundt barnet.....	55
5.2.3 Usikkerhet vedrørende barnets fremtidige omsorgssituasjon	56
5.2.4 Barnets behov for særlig sensitiv omsorg	58
5.2.5 Sammendrag.....	58
5.3 Studiens begrensninger og styrker	59

6.0 Avsluttende betraktninger, og behov for videre kunnskap.....	60
Litteraturliste.....	62
Vedlegg	67
1. Intervjuguide	67
2. Godkjenning fra NSD	70
3. Informasjonsskriv med samtykke.....	71

1.0 Introduksjon

Barnevernet i Norge må etter Lov om barneverntjenester (1992) hvert år overta omsorgen for mange barn. Barn som tas ut av hjemmet plasseres hovedsakelig i fosterhjem, beredskapshjem eller institusjon.

Denne oppgaven omhandler barn som har blitt plassert i beredskapshjem, og senere i videreplassert i fosterhjem. Beredskapshjem er private hjem som tar imot akutt plasseringer av barn for kortere perioder, inntil det bestemmes om barnet skal tilbakeføres til hjemmet, plasseres i fosterhjem, eller flytte til institusjon (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010; Fosterhjem.no, 2011; Johansson, 2012). I løpet av 2012 ble det foretatt 1965 plasseringer i beredskapshjem (Statistisk Sentralbyrå, 2013).

Bruk av beredskapshjem som tiltak har blitt diskutert (Johansson, 2012). En mellomplassering i beredskapshjem på vei til fosterhjem innebærer et brudd i en begynnende tilknytning til personene i beredskapshjemmet, noe som utgjør belastninger for et barn (Howe, 2011; Bunkholdt, 2012). Noen fremhever ulempene ved at barn må leve i midlertidighet, og at dette på en negativ måte preger omsorgssituasjonen i beredskapshjemmet både for barnet og beredskapshjemmet. Samtidig blir et opphold i beredskapshjem også sett på som en mulighet for begynnende bearbeiding av traumer, og for utredning av barnet, noe som kan øke muligheten for å finne det riktige fosterhjemmet for barnet (Johansson, 2012).

Mitt formål er derfor å bidra til mer kunnskap om beredskapshjemmenes funksjon, med særlig fokus på overføringer fra beredskapshjem til fosterhjem. For å få kunnskap om dette, har jeg gjennomført kvalitative intervjuer med syv beredskapsmødre om deres erfaringer og synspunkter, knyttet til overføringer av barn fra beredskapshjem til fosterhjem. Samtidig har jeg gjennom intervjuene fått fram deres synspunkter og vurderinger om nytten av beredskapshjem, sett i forhold til direkteplasseringer i fosterhjem uten mellomplassering.

Jeg har dermed kommet frem til to problemstillinger som jeg vil diskutere. For det første; *Hvordan kan en overføring fra beredskapshjem til fosterhjem gjennomføres på måter som er minst mulig belastende for barnet, sett i lys av tilknytningsteori?* For det andre; *Hvilke faktorer taler for å benytte beredskapshjem som mellomplassering, før barn flytter i fosterhjem?*

1.1 Oppgavens oppbygging

Etter introduksjonskapitlet, følger teorikapitlet. Der vil jeg redegjøre for oppgavens tilknytningsteoretiske perspektiv, og omtaler sentrale begreper innen tilknytningsteori, Trygg Base- modellen (Schofield & Beek, 2006), og Utviklingsstøttende dialogprinsipper (Hafstad & Øvreeide, 2011). I metodekapitlet vil jeg beskrive hvordan fenomenologi som vitenskapsteoretisk grunnlag, og en hermeneutisk forståelse, gjør seg gjeldende for mitt prosjekt. Deretter følger redegjørelse for min metodiske fremgangsmåte, om hvordan jeg har rekruttert informanter, og gjennomført og analysert intervjuene. Jeg har identifisert ni sentrale tema gjennom analyse av intervjuene. I funnkapitlet presenteres syv av disse temaene gjennom informantenes utsagn sammen med mine kommentarer, og oppsummeres på slutten av hvert tema. To av temaene har jeg valgt å diskutere i kombinasjon med presentasjonen av dem. Det utgjør oppgavens diskusjonskapittel. Til slutt i oppgaven vil jeg komme med noen avsluttende betraktninger, samt implikasjoner for videre forskningsbehov.

1.2 Hva er beredskapshjem?

Beredskapshjem er private hjem som er etablert for å kunne ta i mot barn på kort varsel, når barneverntjenesten har behov for et midlertidig plasseringssted. Plasseringer i beredskapshjem er forutsatt å være kortvarige. Kortvarig plassering innebærer ifølge BLD (2010) plassering i inntil ca. 4 måneder, mens Bunkholdt (2010) mener at plassering i beredskapshjem helst skal vare i maks 3 måneder. Et opphold i beredskapshjem kan resultere i tilbakeføring til hjemmet, overføring til fosterhjem eller institusjonsplassering. (Johansson, 2012, Fosterhjem.no, 2011).

BLD (2010, s1) beskriver gjennom Retningslinjene for statlige familie- og beredskapshjem, beredskapshjem slik:

«Beredskapshjem tar imot barn til særlig oppfølging på grunnlag av midlertidig vedtak i akutt situasjoner. Hjemmet skal ha særskilt kompetanse på å ivareta barn med behov for særlig oppfølging fordi de blir akutt plassert eller korttids plassert, og oppdragstaker i hjemmet skal ikke ha annet inntektsgivende arbeid med mindre det er avtalt særskilt»

Det statlige barnevernet (Bufetat) har ansvaret for rekruttering av fosterhjem, herunder beredskapshjem. Det vil si at Bufetat inngår kontrakter med beredskapshjemmene, der minst en av omsorgspersonene i hjemmet har beredskapshjemsoppdraget som sin heltidsjobb (Johansson, 2012). Bufetat har ansvar for at det til enhver tid skal eksistere tilstrekkelig antall hjem som kan dekke barns ulike behov, deriblant beredskapshjem. I tillegg skal Bufetat sørge

for at beredskapshjemmene har en kontaktperson for oppfølging av barnet i beredskapshjemmet, og for kontakt med samarbeidspartnere. Beredskapshjemsforeldre må ha evne til å ta imot barn med særlige behov for oppfølging i krise- og akutsituasjoner, og kunne ta imot barn på kort varsel (BLD, 2010).

1.3 Lovgrunnlag, og forskjeller mellom beredskapshjem og fosterhjem

Beredskapshjem er ikke spesifikt omtalt i Lov om barneverntjenester. I Rutinehåndboken for kommunenes arbeid med fosterhjem (BLD, 2006), defineres beredskapshjem som en av flere fosterhjemsordninger. Beredskapshjem er juridisk sett definert som fosterhjem, og er underlagt lover og forskrifter etter Barnevernlovens § 4-22, som definerer fosterhjem slik:

- a) *«private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd.»*
- b) *Private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7*

De fleste plasseringer i beredskapshjem er hjemlet Lov om barneverntjenester § 4- 6, som omhandler midlertidige akuttvedtak. I Barnevernlovens § 4-6, første og andre ledd står følgende:

Første ledd: «Dersom et barn er uten omsorg fordi foreldrene er syke eller barnet er uten omsorg av andre grunner, skal barneverntjenesten sette i verk de hjelpetiltak som umiddelbart er nødvendige. Slike tiltak kan ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje.»

Andre ledd: «Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet»

De fleste plasseringer i beredskapshjem er hjemlet i andre paragrafer enn fosterhjems plasseringer, som hovedsakelig er hjemlet i § 4- 12 som omsorgsovertakelse, eller i § 4- 4, femte ledd som frivillig tiltak (Barnevernloven, 1992). Johansson (2007, referert i Johansson, 2012) trekker frem flere forhold som skiller beredskapshjem fra ordinære fosterhjem. Jeg vil presentere noen av de vesentlige forskjellene som han trekker frem.

Beredskapshjem tar hovedsakelig imot akutt plasseringer, mens flytting til fosterhjem som regel er planlagt. Flytting til beredskapshjem skjer ofte i krisesituasjoner, og kan utløse krisereaksjoner hos barn, mens barn som flyttes i fosterhjem oftest er blitt forberedt på

flyttingen, og har fått anledning til å bli kjent med fosterforeldrene på forhånd.

Beredskapshjem velger ikke hvilke barn de tar imot med tanke på problematikk eller bakgrunn, mens for fosterhjems plasseringer, er målet å «matche» barnet med fosterfamilien, med utgangspunkt i barnets bakgrunn og behov, og fosterhjemmets ønsker og forutsetninger. Plasseringer i beredskapshjem er forutsatt å skulle vare i kort tid, mens fosterhjems plasseringer som oftest er forutsatt å skulle være langvarige. Beredskapshjem tar over tid imot mange plasseringer etter hverandre, mens fosterhjem sjelden gjør det.

Beredskapshjem har minst en frikjøpt forelder, og følges tett opp av veiledere i Bufetat (beredskapskonsulenter). Fosterforeldre er bare unntaksvis frikjøpt fra vanlig arbeid, og følges opp av saksbehandlere i den kommunale barneverntjenesten.

1.4 Overføringsprosessen

Mitt fokus er overføringer til fosterhjem. Jeg vil derfor redegjøre i korte trekk hvordan en overføringsprosess fra beredskapshjem til fosterhjem normalt blir gjennomført. I funn- og diskusjonskapitlet vil jeg presentere og diskutere beredskapsmødrenes erfaringer knyttet til denne prosessen, med utgangspunkt i deres utsagn.

Målet med overføringsprosessen er å legge til rette for at barn opplever minst mulig belastende overganger (Skilbred og Skulstad, 2002). Når et barn skal flytte i fosterhjem, skal det være et fosterhjem som er vurdert å være godt egnet til å ivareta det konkrete barnets behov. Prosessen med å finne det best egnede fosterhjemmet, kalles for matchingprosess (Bunkholdt, 2010; Sundt, 2012). I en slik prosess blir fosterhjemmet og barnet vurdert opp mot hverandre, med tanke på familiens egenskaper og barnets behov. Det gjelder fosterfamiliens forutsetninger til å håndtere barns problemer, hvordan interesser i familien passer med barnets, og hvilke forventninger fosterfamilien har til plasseringens varighet (Bunkholdt, 2010).

Når det er besluttet hvem som er tenkt som fosterfamilie til barnet, gjennomføres et overføringsmøte. Deltakere i overføringsmøtet er saksbehandler fra kommunal barneverntjeneste, fosterhjems konsulent, beredskapsmor og konsulent for beredskapshjemmet fra Bufetat. I overføringsmøtet legges det frem forslag om overføringsplan, utarbeidet i et samarbeid mellom beredskapsmor og konsulenten for beredskapshjemmet. Innholdet i overføringsplanen tar utgangspunkt i barnets alder, hvor lenge oppholdet i beredskapshjemmet har vart, vurderinger av barnets tilknytning til beredskapshjemmet, og barnets tidligere tilknytningshistorie (Skilbred og Skulstad, 2002).

Første del av bli kjent-prosessen foregår vanligvis i beredskapshjemmet, med besøk fra fosterforeldre og eventuelt deres barn. Som oftest er det primært fostermor som skal bli først kjent med barnets rutiner og atferd. Når barnet etter hvert blir tryggere på fosterforeldrene, kommer barnet sammen med beredskapsmor på besøk til fosterhjemmet. Beredskapsmor og fosterforeldres roller byttes om i takt med hvordan barnet etablerer en relasjon til fosterforeldrene. Underveis i prosessen, arrangeres det er evalueringssmøte, med mulighet for å justere overføringsplanen utfra til barnets reaksjoner og behov (Skilbred og Skulstad, 2002; Bunkholdt, 2010). Etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet, er beredskapsmoren ofte på besøk. I denne perioden er det også vanlig at de andre familiemedlemmene i beredskapshjemmet besøker barnet. Denne avsluttende fasen kalles også for ettervernfasen. (Skilbred og Skulstad, 2002).

1.5 Tidligere forskning

Prosjektet handler om barn som flytter fra beredskapshjem til fosterhjem, og skal knytte seg til nye omsorgspersoner i fosterhjemmet. Jeg har derfor valgt å inkludere forskning rettet mot beredskapshjem, separasjon, og opprettelse av nye tilknytningsbånd. Det første avsnittet omhandler forskning på beredskapshjem i norsk barnevernsfaglig kontekst. Det andre dreier seg om barns opplevelser ved separasjon fra sine omsorgspersoner, og mulige konsekvenser av disse. Her vil jeg benytte både faglitteratur og forskning. I den siste delen presenterer jeg forskning på barns muligheter for å opprette nye tilknytningsbånd i fosterhjem.

1.5.1 Beredskapshjem

Havik, Hjelmås, Johansson, og Jakobsen (2012) undersøkte 403 plasseringer av barn i alderen null til tolv år i beredskapshjem i løpet av en 7 måneders periode. Undersøkelsen viste at totalt 96 prosent var akuttplasseringer. Fordelingen mellom tvangsplasseringer og frivillige plasseringer var på henholdsvis 68 og 32 prosent. Når det gjelder plasseringenes utfall, viste undersøkelsen at 47 prosent av barna ble videreført til fosterhjem, mens 44 prosent av plasseringene endte med tilbakeføring til foreldre. Barna som ble tilbakeført hadde vært kortere tid i beredskapshjemmene enn barna som ble videreplassert i fosterhjem. Lund og Fernholdt (2005) fant en noe annen fordeling av plasseringenes utfall. De undersøkte varigheten av beredskapshjems plasseringer utfra 59 plasseringer i ett beredskapshjem. Av de 59 plasseringene, endte 33 ut med videreplassing i fosterhjem, mens 18 av plasseringene endte ut med tilbakeføring til foreldre. De resterende plasseringene endte med institusjonsplassing, nye beredskapshjem eller adopsjon.

Storeheier (2013) analyserte 15 intervjuer med beredskapshjemskonsulenter, vedrørende 28 plasseringer i beredskapshjem som hadde vart i minst ett år. Barnas alder var fra null til tolv år, og samtlige av barna ble videreført til fosterhjem. Målet med analysen var å finne forklaringer på hvorfor plasseringene hadde vart så lenge, og hvordan overføringene til fosterhjemmene hadde foregått. Storeheier (2013) fant at prosessen med å avgjøre barnets videre omsorgssituasjon, finne riktig fosterhjem, og gjennomføring av videreplasseringen var sentrale årsaker til plasseringene varte så lange. I tillegg kunne det ta lang tid før det forelå vedtak fra fylkesnemnda og tingretten. I forhold til overføringsprosessene ble det vektlagt at de ble tilpasset det enkelte barns reaksjoner og behov underveis. Relasjonen mellom barnet og beredskapshjemmet kunne i noen tilfeller skape utfordringer for prosessen, når barnet ikke ønsket å flytte fra beredskapshjemmet.

Havik et al.(2012) tar også opp diskusjonen om hvorvidt det bør satses på direkteplasseringer i fosterhjem for de yngste barna, fremfor mellomplasseringer i beredskapshjem, og oppfordrer til videre forskning. Smeplass (2010) fant imidlertid i sin kasusstudie fem sentrale forhold som gjorde at det ble opplevd som nyttig for fosterforeldrene at barna kom fra et opphold i beredskapshjem. Det første forholdet var at barnet hadde fått god omsorg i beredskapshjemmet, og dermed hadde begynt å opparbeide tillit og trygghet til omsorgspersonene. Det andre var at de fikk tid til å bli kjent med barnet i en overføringsperiode. Det tredje forholdet som ble vektlagt var at fosterforeldre fikk tid til å forberede seg til innflyttingen. Det fjerde var at den fremtidige omsorgssituasjonen var avklart, og at fosterforeldrene dermed kunne innstille seg på at de ville bli en utvidet familie. Det siste forholdet var at beredskapshjemmet var en viktig støttespiller i denne fasen. Også Berg (2010) fant i sine intervjuer av 13 adoptivforeldre, at flere informanter mente det hadde vært fordelaktig først å bli kjent med barnet i beredskapshjemmet, før de selv overtok omsorgsansvaret for barnet.

1.5.2 Separasjon fra omsorgspersoner

Kvello (2012) skiller mellom makro- og mikroseparasjoner. Makroseparasjoner forklares som barns atskillelse fra foreldre over en lenger periode, og gjelder for barn som blir adoptert, og for barn som blir plassert i fosterhjem eller institusjon. Mikroseparasjoner er brudd i samspillet mellom barn og omsorgspersonen, fordi omsorgspersonen er enten for påtrengende, eller for emosjonelt fraværende i samspillet med barnet. Barn som overføres fra beredskapshjem til fosterhjem erfarer minst to makroseparasjoner fra omsorgspersoner; først fra hjemmet til beredskapshjem, og i neste omgang fra beredskapshjemmet til fosterhjemmet.

Stressfulle separasjoner fra omsorgspersoner kan få negative konsekvenser knyttet til barns emosjonelle og kognitive utvikling, atferd, rus, fysiske og psykiske helse. (Dozier & Bick, 2007; Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J., 2008; Ward, 2009). Backe Hansen, Christiansen, og Havik (2013) viser gjennom sin litteratursammenstilling om utilsiktede flyttinger fra fosterhjem at barn som opplever plutselige flyttinger fra sin omsorgsbasis, risikerer flere senere flyttinger, og at flere senere flyttinger medfører forsterkning av barnas problemer, og dårligere forutsetninger for en vellykket voksentilværelse.

Baugerud, Augusti og Melinder (2008) fremholder i sin sammenstilling av forskning at separasjon fra omsorgspersoner, eller trussel om separasjon skaper stress for barnet. Dozier og Bick (2007) viste til en av sine tidligere studier vedrørende barns atferdsmessige og biologiske reaksjoner på brudd med omsorgspersoner, som belyste hvordan kortisolnivåene (stressnivå) hos fosterbarn er atypiske. Noen fosterhjemsplasserte barn viste lav kortisolproduksjon, som var knyttet til blant annet atferdsvansker og rus. Andre viste høy kortisolproduksjon, som var knyttet til blant annet depresjon og angstlidelser. Baugerud og Melinder (2012) undersøkte senere stressnivået til 33 barn i alderen tre til tretten år barn ble tatt ut av hjemmet, enten som akutte eller planlagte flyttinger. Målet med undersøkelsen var blant annet å måle barnas stressnivå ved flytting, sett i forhold til om flyttingen skjedde akutt eller planlagt. De fant at stressnivået hos barna som ble hentet akutt, var høyere enn hos barna som ble hentet planlagt. Baugerud og Melinder (2012) forklarte akuttplasserte barns høye stressnivå i flytteprosessen med at de ikke var forberedte på flyttingen, mens barna i planlagte flyttinger var informert om separasjonen og om videre plasseringssted.

Havik (2004) fremholder at separasjon fra omsorgspersoner ikke nødvendigvis medfører negative konsekvenser for barnet. Barn som ikke opplever å få tilfredsstillende omsorg i hjemmet, vil kunne ha behov for at nye omsorgspersoner overtar og tilbyr utviklingsstøttende omsorg. Selv om selve separasjonen fra hjemmet er belastende for barnet på kort sikt, kan det være hensiktsmessig for barnets utvikling i en lenger perspektiv, hvis barnets omsorgsbehov blir møtt og ivaretatt av nye omsorgspersoner. Havik (2004) henviser til forskning som viser at barn kan tåle opptil fire separasjoner, dersom den siste plasseringen blir bra for barnet.

Plassering i beredskapshjem innebærer to separasjoner; først fra hjemmet og deretter fra beredskapshjemmet til neste plasseringssted. Christiansen, Havik og Anderssen (2010) analyserte 70 barns plasseringshistorie for å finne faktorer som hemmer og fremmer stabilitet for barnet. Av totalt 180 flyttinger, var 97 fra midlertidige plasseringssteder. Selv om

midlertidige plasseringer i beredskapshjem innebærer en ny separasjon, mener Christiansen et al. (2010) det er grunn til å anta at det å flytte fra en midlertidig plassering kan være mindre belastende for barnet, enn det å flytte fra en tiltenkt langvarig omsorgsbasis. Havik (2004) påpeker at separasjonen også er mindre belastende for barnet, dersom det kommer fra en god omsorgssituasjon.

Sandbæk og Flaatten (1982) fant i sin undersøkelse av 233 barnevernsbarn at mellomplasseringer bidro til økt stabilitet i fosterhjems plasseringene. Også Havik (2007) hevder at en midlertidig plassering beredskapshjem ikke nødvendigvis utgjør risiko for barnet, tatt i betraktning barnets problemomfang. I en spørreskjemaundersøkelse med 867 fosterforeldre fant Havik (2007) at fosterforeldrene opplevde at fosterbarn som hadde erfart tre eller flere tidligere plasseringer, hadde større problemomfang enn de som hadde erfart en eller to tidligere plasseringer. Det var ingen forskjell knyttet til barnas problemomfang hos dem som hadde en eller to tidligere plasseringer, mens problemomfanget ble omtalt som vesentlig større blant barn som hadde tre eller flere plasseringer.

1.5.3 Tilknytning til nye omsorgspersoner

Ackerman og Dozier (2005) gjennomførte en intervjustudie som fokuserte på forbindelsen mellom fosterforeldres holdning til fosterbarnet ved toårsalderen, og barnets selvfølelse ved fem års alder. Undersøkelsen var en longitudinell studie av 39 barn- og fostermor dyader. De fant at barn som hadde fosterforeldre som viste barnet aksept fra tidlig av, utviklet bedre selvfølelse enn barn som hadde mindre aksepterende fosterforeldre. De fant videre at de mindre aksepterende fosterforeldrene hadde erfaring med at barn de hadde hatt plassert tidligere, ble flyttet fra dem. Fosterforeldre med slike erfaringer var mer forsiktige med å engasjere seg i barnet. I tillegg fant de en sammenheng mellom fosterforeldres aksept, og hvordan barnet håndterte dagliglivets separasjoner fra fostermor; barn av aksepterende fosterforeldre håndterte separasjoner bedre.

Bernier, Ackerman og Stovall- McClough (2004) undersøkte 24 dyader av spedbarn og fostermødre, for å se om det var sammenhenger mellom barnets tilknytningsatferd tidlig i plasseringen, og om lag fem måneder senere. Barna var mellom seks og nitten måneder gamle på plasseringstidspunktet. Fostermødrene skrev Tilknytningsdagbok den første uken, med beskrivelser av barns tilknytningsatferd i hverdagen, mens Fremmedsituasjonen (The Strange Situation) ble benyttet fem måneder senere. Fremmedsituasjonen er en observasjonsmetode som benyttes for å vurdere barns tilknytningsatferd ved separasjon fra, og gjenforening med

sin omsorgsperson. Deres hovedfunn var at fostermødrenes dagbokrapporter var sterkt relaterte til barnets tilknytningsatferd observert fem måneder senere, og fremholdt at etableringen av det tidlige tilknytningsforholdet er av stor betydning for kvaliteten i den senere relasjonen.

Stovall- McClough og Dozier (2004) studerte utvikling av tilknytningsforholdene i fosterhjem de to første månedene etter plassering, gjennom å følge 38 barn- fostermor dyader. Barnas alder ved plassering var mellom fem og tjuåtte måneder. Det ble også her benyttet Tilknytningsdagbok og Fremmedsituasjon. I tillegg ble det foretatt intervjuer med fosterforeldre om deres «State of mind» i tilknytningsforholdet. Intervjuene omhandlet fosterforeldrenes bevissthet rundt egen tilknytningshistorie, og innebar å utfordre dem til å reflektere over tilknytningsforholdet til sine foreldre, og til å knytte sine egne barndomsopplevelser av dette opp mot sin egen personlighet og omsorgsutøvelse. Fosterforeldrene kunne bli klassifisert til å ha fire forskjellige «State of mind»; «*autonomous, dismissing, preoccupied, unresolved*». Forskerne fant at de yngste barna plassert hos fosterforeldre som ble klassifisert til å ha autonom «State of mind», tidlig viste høyere grad av trygg stabil tilknytningsatferd. Barn opp til ett år, viste innen første uken behov for å tilnærme seg direkte til fostermor ved opplevd stress. For barn som var over ett år ved plassering, tok tilknytningsprosessen lenger tid. I likhet med Bernier et al. (2004), fant de betydelig overensstemmelse mellom fosterforeldres beskrivelser gjennom Tilknytningsdagboken og observasjoner ved Fremmedsituasjonen, vedrørende trygg og unngående atferd hos barnet.

Jacobsen (2005) undersøkte tilknytningsforholdene til fem ett til treårige barn som hadde bodd i beredskapshjem, for å frembringe kunnskap om barns mulighet for å etablere trygg tilknytning til beredskaps- og fosterforeldre. Barna hadde bodd mellom åtte og ti måneder i beredskapshjemmet. Hun benyttet fem ulike standardiserte instrumenter for å undersøke barna og omsorgspersonene. De ble undersøkt på tre ulike tidspunkter; i beredskapshjemmet, og etter henholdsvis to og seks måneder i fosterhjemmet. Hun fant at ingen av barna hadde utviklet trygg tilknytning til beredskapsmor. Hun forklarer det med beredskapsmødrenes utfordringer knyttet til å involvere seg emosjonelt i tilstrekkelig grad, på grunn av midlertidigheten i plasseringene. Jacobsen (2005) fremholdt imidlertid også at en delforklaring kan være at barn trenger tid for å knytte seg, og påpekte at flere av barna hadde vist positiv utvikling i beredskapshjemmet.

Schofield og Beek (2005) rapporterer fra en longitudinell studie av barn i langvarige fosterhjems plasseringer. Artikkelen fokuserer på hvordan barn som har erfart separasjoner og flyttinger opplever store utfordringer i møtene med nye omsorgspersoner, har behov for særlig sensitiv omsorg og støtte for å kunne etablere sine fosterforeldre som en trygg base. De presenterer en modell for veiledning av fosterforeldre: Trygg Base- modellen (The Secure Base). Modellen bygger på tilknytningsteori, og inneholder fem sentrale omsorgsdimensjoner. Veiledning etter Trygg Base- modellen har som mål å støtte fosterforeldre i å utøve omsorgsdimensjonene på måter som bidrar til at barnet skal erfare dem som en trygg base. Schofield og Beek (2005) viste gjennom kvalitative funn at Trygg Base- modellen er hensiktsmessig å benytte som analyseverktøy for barns tilknytning til omsorgspersonene. Trygg Base- modellen vil bli presentert nærmere i teorikapitlet.

2.0 Teori

Barn som plasseres fra hjemmet til beredskapshjem, opplever brudd i sin relasjon til biologiske foreldre. Når barn overføres fra beredskapshjem til fosterhjem, opplever de brudd i relasjoner som er etablert i beredskapshjemmet. Sentrale spørsmål i denne sammenheng er; hvilken belastning utgjør det for barn å bli separert fra sine omsorgspersoner? Hvilke muligheter har barn for å etablere nye relasjoner som er fremmede for dets utvikling? Hvordan kan en flytting gjennomføres på en måte som er minst mulig belastende for barnet, og som gir barnet en best mulig start på en ny omsorgstilværelse?

De fleste barn som plasseres i beredskapshjem og fosterhjem, har blitt utsatt for omsorgssvikt, ved at foreldrene ikke har evnet å gi barnet den omsorgen det har behov for (Anke, 2007; Sundt, 2012). Barn som blir skadet, og ikke får sine emosjonelle og fysiske behov dekket av sine nærmeste omsorgspersoner, vil ha behov for særlig sensitiv omsorg i møtet med nye omsorgspersoner i beredskapshjem og fosterhjem (Schofield & Beek, 2006). Dette er en sentral forståelsesramme for beredskapshjemmene. Beredskapsforeldrene sin oppgave er å utøve sensitiv omsorg på en måte som skal støtte barnets utvikling gjennom oppholdet i beredskapshjemmet, og gjennom overføringsprosessen til fosterhjem.

2.1 Tilknytningsteori som teoretisk forståelse

Min hensikt er å belyse og diskutere beredskapsmødrenes erfaringer og vurderinger knyttet til overføringsprosessen. Jeg har valgt å benytte tilknytningsteori som teoretisk ramme for oppgaven. Tilknytningsteori er en utviklingspsykologisk teori som omfatter menneskers behov for trygge relasjoner, og hvordan vi fungerer i nære relasjoner gjennom hele livsløpet (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Mothander, 2008). I barnevernfaglig sammenheng bidrar tilknytningsteori til en forståelse av at barn utvikler en oppfatning av seg selv, og antakelser og forventninger til andre, ut fra kvaliteter ved omsorgen barnet får (Havik, 2004). Teorien står sentralt i forståelsen av barns normal- og skjevutvikling (Havik, 2004; Kvello 2012).

Når jeg i diskusjonskapitlet tar for meg beredskapsmødrenes erfaringer og vurderinger knyttet til overføringsprosessen, vil jeg gjøre med utgangspunkt i en Trygg Base- modell (The Secure Base) som er utviklet av Schofield og Beek (2006). Modellen omfatter fem dimensjoner for utviklingsstøttende omsorgsutøvelse, som vil bli presentert i senere kapitlet. Jeg vil også diskutere beredskapsforeldrenes erfaringer i lys av utviklingsstøttende dialogprinsipper (Hafstad og Øvreeide, 2011), som fokuserer samspillet mellom barn og omsorgsperson, og hvordan omsorgspersonenes bruk av prinsippene kan være fremmede for barns utvikling.

Trygg Base- modellen, og de utviklingsstøttende dialogprinsippene er begge forankret i en forståelse av at barn utvikler seg i gjensidig samspill med omgivelsene, først og fremst med de nærmeste omsorgspersonene.

2.2 Tilknytning og tilknytningsatferd

Tilknytning i norsk barnevernfaglig kontekst forstås som det emosjonelle båndet barnet har til sine omsorgspersoner, og kvaliteten ved barnets tilknytning forstås som resultat av hvor sensitiv omsorg barnet har fått (Kvello, 2012). John Bowlby (1969, referert i Smith, 2002) fremholdt at barnet fra fødselen er biologisk disponert til å signalisere behov for fysisk nærhet til en tilknytningsperson når det utsettes for stress. Han fremholdt videre at barnet knytter seg til den personen som ivaretar det over lenger tid, og at dette skjer uavhengig av om det er biologisk forbindelse mellom barnet og omsorgspersonen (Havik, 2004).

Barnets signaler om behov for fysisk nærhet til omsorgsgiver utgjør barnets *tilknytningssystem*, og beskrives av Howe (2011) som atferdssystemer som aktiveres når barnet føler seg truet eller stresset. Når det aktiveres, viser barnet *tilknytningsatferd* for å gjenopprette tryggheten, ved at barnet for eksempel gråter for å få trøst (Smith, 2002; Howe, 2011). I følge Howe (2011) er det særlig to forhold som frembringer barns behov for å søke nærhet til omsorgsgiverne. Det ene forholdet dreier seg om hvorvidt barnet opplever fare eller stress forårsaket ved ytre faktorer som høye lyder eller en fremmed person, eller indre faktorer som å føle seg uvel eller sulten. Det andre forholdet omhandler barnets opplevelse av omsorgspersonens tilgjengelighet. Dersom barnet opplever usikkerhet eller mangel på omsorgspersonens fysiske eller emosjonelle tilstedeværelse, blir tilknytningssystemet aktivert.

2.3 Trygge og utrygge tilknytningsmønstre

Når barnet har grunnleggende tillit til seg selv og andre, forstås det som et uttrykk for trygg tilknytning. Når den grunnleggende tilliten er manglende, forstås det som et uttrykk for utrygg tilknytning (Kvello, 2012). Grunnlaget for kategorisering trygg og utrygg tilknytning ble lagt av Mary Ainsworth (1978, referert i Smith, 2002; Havik 2004). Gjennom barnets første leveår observerte hun samhandlingen mellom barnet og deres mødre ved hjemmebesøk. Da barna fylte ett år, ble barnet og moren observert i det som omtales som Fremmedsituasjonen (The Strange Situation). Fremmedsituasjonen innebar at mor og barn lekte på et fremmed rom, og ble atskilt i kortere perioder ved at mor gikk ut av rommet. Målet med separasjonene var å fremkalle tilknytningsatferd, og så observere barnets atferd før, under og etter atskillelse. Ainsworth sine observasjoner gjorde det mulig å se sammenheng mellom kvaliteten ved barnets tilknytning, og foreldrenes tidligere omsorgsutøvelse (Smith, 2002; Havik, 2004). Slik

ble det utviklet tre tilknytningskategorier, med benevnelsene *trygg tilknytning*, *utrygg- unngående tilknytning*, og *utrygg ambivalent tilknytning*. Main og Solomon (1986, referert i Kvello, 2012) utviklet senere en fjerde kategori, benevnt som *utrygg- desorganisert tilknytning*.

2.3.1 Trygg tilknytning

Howe (1996) fremholder at trygg tilknytning utvikles gjennom en stabil, kjærlig og responderende omsorgsattferd fra foreldre, som er sensitive for barnets behov. Kvello (2012) forklarer at foreldre til trygt tilknyttede barn har forventninger til barnet, samtidig som de gir barnet støtte, og legger til rette for en relasjon som er preget av engasjement, glede, aksept og varme. Kombinasjonen av forventninger og støtte til barnet bidrar til å skape positive opplevelser mellom barnet og de voksne, og å gi barnet grunnlag for utforskning, læring og utvikling. Trygg tilknytning kjennetegnes ved at barnet, i sin utforskning av omgivelsene bruker omsorgspersonen som en trygg base å vende tilbake ved behov for trygghet og beskyttelse (Howe, 2011).

Ved separasjon kan barnet bli urolig, men blir rolig igjen med hjelp av bekreftelse og trøst av omsorgsgiver ved gjenforening. Videre preges et trygt tilknytningsmønster av en synkronisert og harmonisk form for samhandling mellom barnet og omsorgsgiverne, hvor barnet utvikler tillit til omsorgspersonenes kjærlighet og tilgjengelighet (Howe, 1996). Gjennom en trygg tilknytning utvikler barnet tillit til seg selv og andre, en oppfatning av seg selv som betydningsfull, og med evne til å håndtere konflikter og frustrasjon på hensiktsmessige måter.

2.3.2 Utrygg, unngående tilknytning

Utrygg, unngående tilknytning kan utvikle seg i relasjoner der foreldre er avvisende eller likegyldige til barnets initiativ, og også viser lite engasjement i barnets følelser og behov (Howe 1996). Når barnet utvikler unnvikende tilknytning, har det sammenheng med en kontinuerlig negativ omsorgsstil der kjærlighet og positiv oppmerksomhet er fraværende. Kvello (2012) legger til at sammen med mangel på følelsesmessig involvering, viser foreldrene engasjement rettet mot barnets kognitive fungering, med vekt på at det skal vise positivitet og prestere godt, mens barnets negative følelser ikke imøtekommes. Det gjør at barnet blir stående alene med sine følelser.

Ved separasjon viser barnet tilsynelatende lite uro, og unngår eller ignorerer omsorgspersonen ved gjenforening (Howe, 1996). Barnet har erfart å bli avvist dersom han eller hun tilnærmer seg foreldrene emosjonelt. Strategien til barnet vil være å takle følelsene på egenhånd, og

være emosjonelt utilgjengelig for andre. Dermed er det utviklet et ikke- eksisterende tillitsforhold fra barnet til omsorgspersonen, og barnet vil også oppfatte andre voksenpersoner personer som avvisende. Dette medfører at barnet er får det vanskelig med å etablere gode relasjoner; frykten for avvisning gjør at barnet ikke våger involvere seg emosjonelt i forhold til andre mennesker (Howe, 1996).

2.3.3 Utrygg, ambivalent tilknytning

Når det gjelder utrygg, ambivalent tilknytning beskriver Howe (1996) foreldres omsorgsstil som inkonsekvent og uforutsigbar, noe som gjør at kommunikasjonen mellom barnet og omsorgspersonen preges av misforståelser og feiltolkning av hverandres handlinger. Han understreker at foreldre ikke mangler kjærlighet for barnet, men at de har en uberegnelig måte å utøve omsorg på. Det uberegnelige innebærer at foreldrene dels ignorerer barnets initiativ til samspill, dels at de invaderer barnets lek, noe som gjør samspillsmønsteret forvirrende for barnet (Howe, 1996). Kvello (2012) beskriver samspillet som periodisk. Med det mener han at foreldre i perioder er slitne, eller har stort selvfokus og er avvisende ovenfor barnet, mens de i andre perioder er intense og griper inn i barnets lek. Han påpeker videre at også når foreldre har en kontinuerlig invaderende måte å inngå i samspill med barnet på, øker sjansen for at utrygg og ambivalent tilknytning utvikles. En invaderende stil forstås som et uttrykk for sviktende evne til å sette seg inn i barnets ståsted (Howe, 1996)

Ved at barnet ofte feiltolkes av omsorgsgiverne, opplever ikke barnet forutsigbarhet i hvordan det blir møtt. Howe (1996) fremholder at dette fører til en kontinuerlig angstfylt tilværelse for barnet, som opplever mangel på kontroll over relasjonen. Angsten kommer til uttrykk ved sterk uro ved separasjon, og angsten blir lite regulert ved gjenforening. I følge Kvello (2012) har barn i denne type relasjoner vansker med å regulere sterke følelser på egenhånd. Howe (1996) påpeker at strategiene som utrygge, ambivalente barn bruker for å oppnå nærhet, kjennetegnes ved sterkt oppmerksomhetsbehov, og ved sinne overfor foreldrene ved gjenforening etter atskillelse. Kravet om oppmerksomhet, kombinert med sinne og avvisning blir sett som et uttrykk for manglende tillit til dem, der frykten for å bli forlatt kontinuerlig er til stede.

2.3.4 Utrygg, desorientert tilknytning

Foreldrestilen til foreldre av desorganiserte barn kjennetegnes ved at den kan variere mellom å være kjærlig og omsorgsfull, til å være truende og voldelig, skremmende og skremt. Dette gjør at barnet opplever frykt (Howe, 1996, 2011). Kvello (2012) forklarer at det for desorganiserte barn blir umulig å utvikle tilknytningsstrategier, og at foreldrene er emosjonelt

utilgjengelige for barnet. Utilgjengeligheten utspiller seg på to måter, og Kvello eksemplifiserer det med en familiesituasjon der det oppstår vold mellom foreldrene. Den som utøver vold er skremmende for barnet i kraft av å være farlig. Den som blir utsatt for volden, er skremt og hjelpeløs, og klarer ikke beskytte hverken seg selv eller barnet. Dilemmaet for barnet i en slik situasjon er at de samme personene som barnet skal søke trygghet hos, er de samme som utgjør fare (Braarud & Nordanger, 2011; Kvello, 2012). Ved at omsorgspersonene gjennom sin atferd skaper angst hos barnet, blir ingen av dem kilde til barnets trygghet. Barnets tilknytningsatferd preges av å prøve å tilnærme seg omsorgsgiverne, som gjennom sin atferd gjør at barnet trekker seg unna. Barnet sitter igjen med en konstant forvirret følelse, og uten strategi for hvordan det skal løse det (Howe, 1996; Kvello, 2012).

Howe (2011) fremholder at mange barn med desorganisert tilknytning etterhvert utvikler kontrollstrategier for å ivareta egen trygghet. Når omsorgspersonene er kilde til utrygghet og fare, organiserer barnet atferden sin på måter som minsker uforutsigbarheten og utryggheten i relasjonen med dem. Det innebærer for eksempel å overta kontrollen i relasjonen med omsorgsgiverne, ved å overta de voksne sine roller og oppgaver. Det ses som en konsekvens av at barnet selv ikke får den omsorgen det har behov for. Barnets behov for å kontrollere sine omgivelser blir sterk, samtidig som stressnivået øker vesentlig dersom det mister kontrollfølelsen.

Braarud og Nordanger (2011) belyser hvordan nervesystemet til barn som lever under omsorgssvikt, kan utvikle seg i retning av å ha fokus på overlevelse fremfor utforskning. Barnets fungering preges av manglende impuls kontroll, og manglende evne til å regulere følelser. Sett fra et nevrobiologisk perspektiv innebærer det at den delen av nervesystemet som oppdager fare og aktiverer selvforsvar blir ekstra sensitivt, som en følge av overstimulering av hjernens «alarmsentral», og forstyrrer reguleringen av stresshormoner. Den økte sensitiviteten medfører at barn i stor grad orienterer seg mot mulige trusler, har manglende tillit til andre, og er mistenksomme mot andre menneskers intensjoner (Braarud og Nordanger, 2011). Også Howe (1996, 2011) fremholder at barn med desorganisert tilknytning får vansker med å forholde seg til nære relasjoner, og også at nye voksne personer finner det vanskelig å forstå barnet, og er usikre på hvordan de best kan møte det.

2.4 Indre arbeidsmodeller

Indre arbeidsmodeller beskrives av Kvello (2012) som generaliserte forventninger til relasjoner basert på barnets tidlige erfaringer. Indre arbeidsmodeller utvikles ifølge Howe

(1996) først og fremst i samspillet mellom spedbarnet og dets nærmeste omsorgsperson. Ut fra omsorgserfaringer fra spedbarnsalder, utvikler barnet meget tidlig grunnleggende antakelser om seg selv, og om hva det kan forvente av andre. Disse antakelsene benevnte Bowlby (1969, referert i Smith, 2002) som barnets indre arbeidsmodeller av selv og andre.

Barnets tidlige indre arbeidsmodeller danner grunnlag for hvordan barnets senere erfaringer vil bli, ved at de påvirker hvordan barnet vil forholde seg til andre, dermed også for hvordan det vil bli møtt (Smith, 2002). Med bakgrunn i de tidlige erfaringene barnet har, har barnet med tiden dannet seg et sett av forventninger til hvordan en inngår i relasjoner med andre mennesker. Når andre reagerer som barnet forventer de vil, blir barnets indre arbeidsmodeller selvoppfyllende, og forsterket (Schofield & Beek, 2006; Kvello, 2012).

Barn som blir plassert i beredskapshjem eller fosterhjem har som en hovedregel erfart sviktende omsorg over tid. Negative erfaringer skaper forventninger om nye negative erfaringer. Barn vil ofte søke etter å få bekreftet sine forventninger fordi det gir en type trygghet, fremfor å søke nye erfaringer og responser fra omgivelsene (Schofield & Beek, 2006). Når barn med negative tilknytningserfaringer blir plassert utenfor hjemmet, vil det være en spesiell utfordring å hjelpe barnet til å modifisere sin utviklingshemmende arbeidsmodell, og utvikle en modell som er mer utviklingsfremmende. I den sammenheng er det nyttig å ha kunnskap om ulike tilknytningsmønstre og tilknytningsstrategier.

2.4.1 Arbeidsmodeller er foranderlige

Når barn plasseres i fosterhjem eller beredskapshjem, er forståelsen av barnets tidlige erfaringer sentralt for å forstå barnet ressurser og vanskeligheter. Når nye omsorgspersoner har forståelse for sannsynlige konsekvenser av barnets tidlige omsorgserfaringer, og for de strategiene barnet har utviklet i forhold til disse, øker deres muligheter for å gi sensitiv omsorg til barnet (Anke, 2007). Sensitiv omsorg kan gi barnet mulighet til å utvikle en god selvfølelse inn i fremtidige relasjoner, og gi barnet erfaringer som muliggjør modifisering i den indre arbeidsmodellen (Schofield & Beek, 2006; Anke, 2007).

Schofield og Beek (2006) beskriver utviklingen av barnets indre arbeidsmodeller som en prosess, og står for en forståelse av at modellene kan endres over tid. Samtidig påpeker de at det er viktig å være bevisst standhaftigheten i de indre arbeidsmodellene og beskyttelsesstrategiene barnet har utviklet. Barn som kommer fra utrygge tilknytningsforhold, har ofte en negativ selvoppfatning, og liten tillit til både seg selv og voksne. De strategiene de har utviklet for å beskytte seg selv, fremprovoserer ofte avvising. Det å hjelpe barnet til

større tillit er ofte en utfordrende og langsom prosess. Når beredskapsforeldre skal ta imot et barn som har utviklet utrygge tilknytningsstrategier, er det nødvendig at de nye omsorgspersonene har gode omsorgsferdigheter og tålmodighet, og en innstilling til at modifisering i arbeidsmodellene er mulig. Lehmann og Nordanger (2011) forklarer at barns erfaringer med hva det kan forvente av andre, vil påvirke barnets opplevelser av fare og stress. Derfor er det særlig viktig at omsorgspersonene har kunnskap og forståelse for bakgrunnen for barnets væremåter og reaksjoner, og bruker kunnskapen i sitt møte med barnet.

2.5 Trygg base- modellen

Lehmann og Nordanger (2011) påpeker at selv om barnet plasseres i et trygt hjem, medfører ikke det automatisk at barnet opplever det nye hjemmet som trygt. Oppgaven til nye omsorgspersoner, som for eksempel beredskapsforeldre, vil være å møte barnet slik at barnet kan oppleve tillit til dem, og etter hvert våge å modifisere sine indre arbeidsmodeller. Omsorgsutøvelsen barnet trenger, kan beskrives som en terapeutisk form for omsorgsutøvelse, med stor vekt på å gi barnet erfaringer med å bli sett og ivaretatt, og hvor omsorgspersonene aktivt viser barnet at de er tilgjengelige, sensitive og til å stole på (Schofield & Beek, 2005, 2006; Anke, 2007).

For å støtte beredskapshjemsforeldre og fosterforeldre til å kunne stå i og mestre denne oppgaven, har Schofield og Beek (2006) utviklet en veiledningsmodell som er forankret i tilknytningsteori, og som de ga navnet «The Secure Base» (Trygg base). Den består av fem overlappende omsorgsdimensjoner, som blir sett å dekke fem grunnleggende utviklingsdimensjoner hos barnet. Modellen er ment å skulle fungere som et verktøy for å skape trygge og utviklingsstøttende omsorgsbetingelser for barnet, og gi grobunn for endring av barnets indre arbeidsmodeller. De fem omsorgsdimensjonene, med tilhørende utviklingsdimensjoner presenteres i det følgende.

2.5.1 Å være tilgjengelig- hjelper barnet til å føle tillit

Den første omsorgsdimensjonen er *å være tilgjengelig*, og hjelper barnet til *å føle tillit*. Omsorgsgiveren må være emosjonelt og fysisk tilgjengelig for å møte barnets behov. Når omsorgspersonen over tid viser barnet at han eller hun er tilgjengelig for det, kan barnet gradvis begynne å få tillit til at voksenpersonen stiller opp. Når barnet etter hvert opplever omsorgspersonen som en tilgjengelig og trygg omsorgsbasis, kan barnets angstnivå reduseres, og motet til utforskning økes. Når en skal jobbe med å styrke barns tillit og forventninger til sine omsorgspersoner, er det viktig å ha kunnskap og forståelse for barnets tidligere negative erfaringer og tilknytningsstrategier, og vite at disse har betydning for hvordan barnet

responderer og reagerer. Å vise tilgjengelighet for barnet krever dermed en tilnærming tilpasset det enkelte barn, avhengig av hvilke tidligere erfaringer barnet har, og hva barnet synes å være fortrolig med her og nå (Schofield & Beek, 2006).

2.5.2 Å gi sensitive gjensvar til barnet- hjelper barnet til å regulere følelser og atferd

Den andre dimensjonen handler om å gi *sensitive gjensvar* til barnet, og hjelper det med å *regulere følelser og atferd*. Plasserte barn kan ha erfaring med at ingen hjelper dem å håndtere følelsene sine, og at deres følelser har blitt avvist. I den sammenheng er det sentralt at nye omsorgspersoner evner å sette seg inne barnets verden, og kommunisere hva barnet mulig opplever. Slik kan barnet bli kjent med sitt eget følelsesregister. Ved at omsorgspersonen formidler dette, kan barnet få hjelp til selv å regulere sine følelser og reaksjoner. Samtidig kan barnet utvikle forståelse av andres følelser og atferd (Schofield og Beek, 2006).

2.5.3 Å akseptere barnet- hjelper barnet til en positiv selvfølelse

Å *akseptere barnet* er den tredje omsorgsdimensjonen, og støtter barnet til å utvikle en *positiv selvfølelse*. Den handler om omsorgsgiverens evne til å verdsette barnets svakheter så vel som ressurser. Mange plasserte barn har erfart å ikke bli sett og verdsatt. De har ofte lav selvfølelse og lav tro på seg selv som verdt å bli elsket. Lav selvfølelse kan knyttes også til mange separasjoner fra betydningsfulle personer, som kan ha medført at barnet kan føle at det ikke fortjener kjærlighet. Når selvbildet til barnet preges av manglende tro på seg selv som verdig, kan det være svært vanskelig for det å ta inn i seg at de nye omsorgspersonene faktisk finner barnet verdt å elske. Det å oppleve vedvarende aksept fra nye omsorgspersoner, kan gi barnet mulighet å endre sin oppfatning av seg selv, slik at det kan håndtere utfordringer på bedre måter (Schofield og Beek, 2006).

2.5.4 Å gi samarbeidsinnstilt omsorg- hjelper barnet til å kjenne seg kompetent og selvstendig

Den fjerde omsorgsdimensjonen omtales som å *gi samarbeidsinnstilt omsorg*, og dreier seg om at omsorgsgiver legger til rette for at barnet skal kunne erfare seg som *kompetent og selvstendig*. Barnet som kommer i beredskapshjem kan ha sviktende evne til å formidle sine behov, og til å «forhandle» om hvordan de kan bli møtt. Derfor er det viktig at barnet gis muligheter for valg og innflytelse, og til å ta ledelse i samspillet med voksenpersoner, alt innen trygge og forutsigbare rammer. Foster- eller beredskapsforeldre har en viktig oppgave i å legge til rette for at barnet får mulighet til dette, og dermed til å oppleve å være autonom og kompetent (Schofield og Beek, 2006).

2.5.5 Å tilby familiemedlemskap- hjelper barnet til å føle tilhørighet

Den siste omsorgsdimensjonen er *å tilby familiemedlemskap*, og bidrar til barnets opplevelse av *å føle tilhørighet*. Omsorgspersonens evne til å inkludere barnet som fullverdig familiemedlem er viktig for at barnet skal oppleve seg inkludert i beredskaps- eller fosterfamilien. Samtidig er det sentralt at barnet får hjelp til å bevare tilhørighet med biologisk familie, utfra det enkelte barnets behov for dette, og utfra hvordan det vil fremme barnets utvikling. Idealet er at barnet kan oppleve sammenheng og tilhørighet i begge familiene. Når det gjelder tilhørighet i den nye familien, vektlegger Schofield og Beek (2006) blant annet å hjelpe barnet å oppleve rutiner for hverdagslivet, og felles fritidsaktiviteter med familien. De fremholder også at det å lage bok om barnets liv i familien, er hensiktsmessig i forhold til ta vare på barnets historie dersom barnet flytter videre. Det oppfatter jeg som særlig relevant når barnet bor i beredskapshjem over lengre tid, og så flytter videre til fosterhjem.

Omsorgsdimensjonene viser til en måte å tenke og arbeide for å hjelpe barnet til å modifisere sin indre arbeidsmodell av selv og andre, til å føle seg verdsatt, og utvikle positive forventninger til relasjoner med voksne omsorgspersoner. Som en forlengelse av den grunnleggende forståelsen i Trygg Base, vil jeg i neste avsnitt presentere Hafstad og Øvreeide (2011) sin drøfting av utviklingsstøttende samspill. De presenterer en praktisk orientert tilnærming med fokus på gjensidighet i samspillet mellom barnet og omsorgspersonen, slik at det skapes samspillsmønstre som kan virke fremmende for barnets sosiale utvikling.

2.6 Utviklingsstøttende samspill

Begrepet tar utgangspunkt i at barnet helt fra fødselen av har motivasjon og evne til å inngå i samspill med sine omgivelser, og for å inngå i samspill som utvikles med andre personer. Med et transaksjonelt utgangspunkt hvor samspillet ses som en gjensidig prosess mellom barnet og omgivelsene, presenterer Hafstad og Øvreeide (2011) fem prinsipper som kjennetegner utviklingsstøttende samspill. I det følgende vil jeg presentere disse fem prinsippene. De utviklingsstøttende prinsippene benevnes som; *inntoning*, *relevans*, *subjekt plass*, *rytme*, og *ansvarlighet*.

Prinsippet om *inntoning* handler ifølge Hafstad og Øvreeide (2011) om hvordan omsorgsgiver setter seg inn i barnets situasjon og tilstand, og viser interesse for hvilke intensjoner, behov tanker og følelser barnet prøver å formidle. Omsorgspersonen kan for eksempel forsøke å spørre om eller beskrive barnets mulige tanker, og få bekreftet eller avkreftet sine antakelser. Ved dette får barnet støtte til å definere sin egen tilstand, og til å oppleve seg som akseptert og

verdifull. Det at foreldre aktivt forsøker å finne ut hva som skjer i barnets verden, kan danne grunnlag for et gjensidig og trygt tilknytningsforhold.

Relevansprinsippet handler også om en aktiv tilnærming til samspill fra omsorgspersonen. Gjennom å gi barnet respons og ved å vise initiativ, kan den voksne tilføre informasjon som er til nytte og interesse for barnet. Det medfører at barnets interesse for samspillet styrkes og vedvarer fordi det oppleves som relevant, og skaper positive forventninger til videre dialog. Relevansprinsippet handler i likhet med inntoningsprinsippet om at omsorgspersonen legger til rette for et gjensidig og positivt samspill, og har oppmerksomheten rettet mot i hvilken grad barnet opplever innholdet i samspillet som interessant og nyttig (Hafstad og Øvreeide, 2011).

Prinsippet om *subjektplass* handler om viktigheten av at det er plass til både barnets og den voksnes initiativ og reaksjoner i samspillet, og at det legges til rette for samspill der begge får anledning til å påvirke og regulere samspillet mot et felles mål. Det at barnet gis tid og rom til å påvirke situasjonen, innebærer at det er plass for barnets innspill, selv i en samspillprosess som har et klart mål. Det at begge kan påvirke samspillet, kan bidra til positivt overraskende vendinger i samhandlingsprosessen, som igjen bidrar til å opprettholde samspillet som gjensidig og engasjerende for begge.

Det neste prinsippet omtaler Hafstad og Øvreeide (2011) som *rytme*. Rytme i samspillet forutsetter at det forrige prinsippet om subjektplass er til stede i dialogen, og innebærer for barnet en gjentakende kontakt med både sine egne og den voksnes initiativ og tanker. Rytme og subjektplass er to sider av en gjensidig prosess, og at rytme bare kan oppstå dersom både barnet og omsorgspersonen er gitt nok plass til å ta initiativ. Fravær av subjektplass og rytme gjør distansen mellom deltakerne større, og engasjementet i samhandlingen kan forsvinne. Det kan for eksempel skje dersom barnet overtar for mye av styringen i samspillet, som kan gjøre den voksne passiv, som igjen av barnet kan oppfattes som manglende interesse for samspillet.

Det siste prinsippet kalles *ansvarlighet*, og handler om at det er omsorgspersonen er ansvarlig for samspillet i et mer overordnet perspektiv (Hafstad og Øvreeide, 2011). Ansvaret innebærer å se til at samspillet foregår i trygge rammer, og at det fremmer barnets psykososiale utvikling. Sentralt i voksenpersonens ledelse av samspillet er deres oppmerksomhet mot inntonning og turtaking i dialogen. Forfatterne viser videre til begrepet om punktuering, som handler om å lede oppmerksomheten til barnet inn mot det den voksne opplever som viktig for barnet å oppleve og å utvikle. Det kan skje gjennom at

omsorgspersonen velger hva han eller hun ønsker å anerkjenne av barnets initiativ, og retter barnets oppmerksomhet mot det. Ved å tilføre informasjon til barnet, kan det som omsorgspersonen har valgt å fokusere på, bli interessant for barnet.

2.6.1 Triangulering

Triangulering av barnet er sentralt i forhold til barnets sosiale utvikling (Hafstad og Øvreeide, 2011). Triangulering handler om å hjelpe barnet til å orientere seg ut i verden, utover den direkte relasjonen mellom omsorgspersonen og barnet. Det innebærer å støtte og lede barnet i dets samhandling med omgivelsene, ved å dele opplevelser og oppmerksomhetsfokus. Når omsorgsgiveren aktivt hjelper barnet til en utvidet forståelse av verden, bidrar han eller hun til barnets trygghet til å utforske og dele sine opplevelser. Punktueringsbegrepet er sentralt i trianguleringsprosessen ved at voksenpersonen velger å dele barnets oppmerksomhet mot det som vurderes som hensiktsmessig i forhold til barnets utvikling. Hafstad og Øvreeide (2011) vektlegger videre den psykososiale trianguleringen, når voksenpersonen presenterer og støtter barnet i møte med nye mennesker. Når målet er at barnet skal etablere nye relasjoner, som ved flytting fra beredskapshjem til fosterhjem, er det viktig at barnet og de nye voksne blir fulgt og støttet i prosessen. I en overføringsprosess fra beredskapshjem til fosterhjem, er det å støtte opp under barnets etablering av relasjon til nye omsorgspersoner i fosterhjemmet en helt sentral målsetning. Det vil jeg vise gjennom resultatkapittelet, og nærmere i diskusjonskapittelet. Først skal jeg gjøre rede for mine metodiske overveielser.

3.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for metodevalg, og hvordan jeg har gjennomført undersøkelsen. Kvale og Brinkmann (2009) beskriver metode som fremgangsmåten som benyttes for å svare på undersøkelsens problemstilling. Mitt mål er å fremskaffe kunnskap om barns overgang fra beredskapshjem til fosterhjem, og om beredskapshjemødrenes rolle i slike overgangsprosesser. Metoden jeg benytter for å belyse dette, er kvalitative intervjuer med beredskapsmødre, og undersøkelsen er dermed en kvalitativ intervjuundersøkelse.

Jeg vil i dette kapitlet begynne med å beskrive mitt vitenskapsteoretiske ståsted, og min egen forforståelse for prosjektet. Videre vil jeg gå nærmere inn på beskrivelse av, og begrunnelse for valg av kvalitative intervjuer som metodisk fremgangsmåte. Deretter forklarer jeg intervju prosessen fra utvalg og rekruttering av informanter, til gjennomføring og analyse av intervjuene. Til slutt vil jeg gjøre rede for forskningsetiske hensyn, og undersøkelsens validitet, reliabilitet og troverdighet.

3.1 Fenomenologi og hermeneutikk

Prosjektet har en fenomenologisk tilnærming, og befinner seg innenfor en hermeneutisk vitenskapstradisjon. Creswell (2007) beskriver fenomenologi som flere personers opplevde erfaringer rundt et fenomen. En person som forsker på et fenomen med den fenomenologiske tilnærmingen, vil kunne være opptatt av hvilke felles opplevelser og erfaringer de ulike deltakerne har rundt fenomenet som undersøkes. Kvale og Brinkmann (2009) forklarer at fenomenologisk forskning tar sikte på å forklare og beskrive sosiale fenomener utfra deltakernes perspektiver, og gi et bilde av virkeligheten slik de ser den. Fenomenologiske studier forutsetter at datamaterialet samles inn fra personer som har erfaringer rundt undersøkelsestemaet (Creswell, 2007). Fenomenet som undersøkes i denne oppgaven er overføringer av barn fra beredskapshjem til fosterhjem, og hvordan beredskapsforeldre har opplevd og erfart slike prosesser. Det innebærer å finne både ulikheter og fellestrekk hvor hvordan overføringsprosessene foregår, og hvordan de oppleves av beredskapsmødrene.

Hermeneutikk forklares som læren om å tolke og forstå meningsfulle fenomener, og forskning innenfor den hermeneutiske tradisjonen kan dermed beskrives som en fortolkningsprosess (Gilje & Grimen, 2009). Gilje og Grimen (2009) beskriver den hermeneutiske sirkelen, som peker på sammenhengen mellom det som skal tolkes, den som tolker og konteksten som fenomenet inngår i. Det innebærer videre at helheten av må tolkes utfra de ulike enkeltdelene, og omvendt (Gilje & Grimen, 2009; Kvale & Brinkmann, 2009).

3.1.1 Min forforståelse

I et hermeneutisk perspektiv er det en grunnleggende tanke at man undersøker og forstår et fenomen med utgangspunkt i egen forforståelse. Når man skal undersøke et fenomen, må man gjøre det med utgangspunkt i en ide om hva man ønsker å få svar på i undersøkelsen, slik at den får et formål (Gilje & Grimen, 2009). Ett av mine formål er å få innblikk i hvordan beredskapsmødre nyttiggjør seg kunnskap om tilknytningsteori, når de har barn med særlige omsorgsbehov plassert hos seg som de skal hjelpe videre til fosterhjem.

Min barnevernfaglige erfaring er fire års høyskole utdanning, og ett års praksis ved barnevernsinstitusjoner. Jeg har altså ingen erfaring med, og lite forhåndskunnskap om hvordan beredskapshjemmene arbeider. Imidlertid har jeg jobbet med barn og unge som fra tidlig alder har utviklet utrygge tilknytningsmønstre, og arbeidet med å finne hensiktsmessige måter å inngå i samspill og relasjon med dem. Gjennom miljøterapi har jeg dermed fått innblikk i utfordringer knyttet til møtet og hverdagen med ungdom som har særlige behov, og som har fått forstyrret sin psykososiale utvikling. Selv om denne oppgaven omhandler barn, har jeg likevel i møte med beredskapsforeldrene hatt med meg en forståelse av utfordringer knyttet til det å inngå i samspill med barn og unge som har erfaring med utviklingshemmende tilknytningsforhold.

3.2 Kvalitativt intervju som metode

Målsettingen med prosjektet er å få kunnskap om beredskapsmødres erfaringer og synspunkter på overføringer av barn fra beredskapshjem til fosterhjem. For å oppnå slik kunnskap, valgte jeg å gjennomføre kvalitative intervjuer med beredskapsmødre for å få best mulig innblikk i deres arbeid med barn i overføringsprosessene. Et kvalitativt intervju kan forklares som en målrettet samtale, med mål om å få frem informantens perspektiv om et spesifikt tema (Kvale & Brinkmann 2009; Silverman, 2011). Jeg valgte å benytte meg av en semistrukturert intervjuform. At intervjuet er semistrukturert, betyr at samtalen verken er helt åpen eller helt lukket til bestemte spørsmål, men heller styrt ved hjelp en intervjuguide med forslag til spørsmål knyttet til bestemte temaer. Intervjuet struktureres ved at jeg som forsker er ansvarlig for å styre samtalen ved hjelp av intervjuguiden, samtidig som det åpnes opp for at en kan gå nærmere inn på temaer som informanten er opptatt av underveis (Kvale & Brinkmann, 2009). Hatch (2002) omtaler slike intervjuer som formelle intervjuer, og det som skiller det fra kvantitative intervjuer ut fra et spørreskjema, er fleksibiliteten i selve intervjusamtalen.

Til dette prosjektet utarbeidet en jeg intervjuguide (vedlegg 1), som anga tema og spørsmål for intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2009). Tema og spørsmål som inngår i intervjuguiden var ment å bidra til å holde intervjusamtalene innenfor problemstillingen min. Den ble utarbeidet i samråd med min veileder, der begge hadde forslag til aktuelle tema og spørsmål.

3.2.1 Utvalg

For å få kunnskap om beredskapsmødres erfaringer angående barns overføringsprosesser fra beredskapshjem til fosterhjem, valgte jeg beredskapsmødres som mine informanter. De har tett kontakt med barna når de er plassert hos dem, og også når de skal overføres til fosterhjem. Det gjør dem egnet til å formidle erfaringer og synspunkter på overføringsprosessene. I tillegg har de kontakt med barneverntjenesten som har ansvar for selve plasseringen (Lov om barneverntjenester, 1992), og med konsulenter fra beredskapshjemsavdelingen i Bufetat. De befinner seg dermed mellom sentrale aktører i overføringsprosessene, og kan derfor bidra med sine erfaringer.

For at informantene mine skulle kunne belyse min problemstilling, måtte de oppfylle noen kriterier (Halkier, 2002). Jeg stilte to hovedkriterier for at informantene mine skulle ha relevant informasjon for min problemstilling. Først og fremst skulle beredskapsmødrene ha flere erfaringer med overføringer til fosterhjem, med plasseringer som hadde vart minst seks måneder. Årsaken for at flere slike erfaringer ble sett som nødvendig, var at jeg i mitt prosjekt søkte kunnskap om beredskapsmødrenes generelle erfaringer, og ikke spesifikk informasjon om enkeltbarn. Det andre hovedkriteriet var at beredskapsforeldrenes erfaringer skulle omfatte barn i aldersspennet null til ti år. Alderskriteriet hadde to begrunnelser. Den ene var at interessen min var rettet mot yngre barn fremfor ungdom, det andre var behovet for å fokusere datamaterialet.

3.2.2 Rekruttering

Rekruttering av informanter startet med at min veileder tok uformell kontakt med leder ved Bufetat sin beredskapshjemsavdeling for å presentere prosjektet, og for å forhøre seg om avdelingen ville være interessert i å bidra til å rekruttere informanter. Etter positiv respons fra avdelingslederen, oversendte jeg prosjektbeskrivelse og intervjuguide. Slik fikk lederen mer inngående informasjon om prosjektet og intervjuene, og kunne finne informanter hun mente tilfredsstilte mine kriterier.

Prosjektet ble videre meldt til NSD, med tilbakemelding om at prosjektet var meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31 (vedlegg 2). I tilbakemeldingen ble det gitt tillatelse

til å starte min datainnsamling. I september 2012 sendte jeg informasjonsskriv med samtykkeerklæring (vedlegg 3) til beredskapsmødrene via lederen ved beredskapshjemsavdelingen. Informasjonsskrivet inneholdt en forklaring om formålet med prosjektet, og hva som ville bli aktuelle tema i intervjuene. Det inneholdt også en samtykkeerklæring som skulle underskrives av de som ønsket å delta i undersøkelsen, og returneres i en vedlagt svarkonvolutt til min private adresse. Det ble sendt ut totalt åtte forespørslers.

Jeg fikk positiv og respons på alle forespørslene, som gjorde at jeg tidlig kunne ringe og avtale tid og sted for samtaler. For å bruke minst mulig av informantenes tid, og for å gjennomføre intervjuene i trygge og kjente omgivelser, foreslo jeg å gjennomføre intervjuene i deres hjem. Ingen av informantene hadde innsigelser mot dette, og alle intervjuene ble gjennomført i beredskapshjemmene. Intervjuene ble lagt til tider på døgnet som passet informantene, slik at vi fikk anledning til å snakke uforstyrret. Jeg som student hadde god mulighet til å være fleksibel.

Intervjuene ble gjennomført i løpet av en måned. Alle utenom ett ble transkribert innen neste intervju ble gjennomført. Nøye gjennomlesninger av intervjuene viste at jeg i ett av intervjuene ikke evnet å holde samtalen på rett spor, og at intervjuet derfor i for stor grad ble personlig og lite relevant for min problemstilling. Jeg bestemte meg derfor for å droppe ett av intervjuene til oppgaven. Det betyr at mitt datagrunnlag er syv intervjuer med mødre i beredskapshjem.

3.2.3 Gjennomføring av intervjuene

I forkant av hvert intervju tok jeg meg tid til å fortelle litt om prosjektet, og hvorfor jeg interesserte meg for beredskapshjem. Jeg takket også for responsen fra dem, og sa at jeg synes det var kjekt at de var positive til å delta. For at informantene skulle få mer inngående forståelse om hva prosjektet handler om, og dermed være mer forberedt på hva vi skulle snakke om, ønsket jeg at informantene skulle få se intervjuguiden, og bruke noen minutter på å gjøre seg kjent med den. Informantene tok seg tid til å lese gjennom intervjuguiden, og syntes generelt at det var viktige tema som skulle belyses. Når dette var gjort, spurte jeg om lov til å sette på båndopptakeren, slik at intervjuet kunne starte. Båndopptaker ble benyttet i alle intervjuene. Dermed kunne jeg frigjøre meg fra å måtte ta notater underveis, og konsentrere meg helt om dialogen mellom meg og informanten.

For å bevare rytmen i dialogen, og for vise respekt for hva informantene formidlet, hadde jeg på forhånd bestemt meg for at jeg ikke under noen omstendighet skulle avbryte informantene mens de snakket. En konsekvens av bestemmelsen min var at samtalen ved enkelte anledninger kunne spore litt vekk fra det som var planlagt å snakke om. I flere av intervjuene fortalte informantene om spesifikke hendelser og historier i forhold til barn de hadde hatt plassert, selv om mitt formål var å få informasjon om deres generelle erfaringer. Likevel er det naturlig at det kommer enkeltteksempler fra deres side. For ikke å gå for dypt inn i enkelthendelsene forsøkte jeg da jeg fikk ordet å løfte temaet til et generelt nivå, ved å spørre for eksempel: *Det du beskriver nå, er det vanlig blant barna..? .* På den måten opplevde jeg at jeg fikk svar på om de formidlet unntaket eller det mest vanlige. Alternativt endret jeg også tema da jeg fikk mulighet, dersom det passet å bevege seg videre i samtalen. Totalt sett opplevde jeg at det fungerte bra, og intervjuene handlet i hovedsak om det som inngikk i intervjuguiden.

I etterkant av hvert intervju skrev jeg ned refleksjoner jeg hadde gjort meg underveis, og i etterkant av intervjuene. Jeg skrev ned hva som ble vektlagt av informantene, hvordan samtalene fortonte seg, og andre refleksjoner. Generelt opplevde jeg informantene som engasjerte, og interesserte i å fortelle om sine erfaringer.

3.2.4 Tematisk analyse

Hatch (2002) beskriver analyse som systematisk søken etter mening, der målet er å bruke datamaterialet slik at det kan formidles til andre. Mitt datagrunnlag er utskriftene av syv intervjuer som jeg gjennomførte og transkriberte selv. I analysen av mitt datamateriale, valgte jeg tematisk analyse. Det beskrives at Braun og Clarke (2006) som en metode for å identifisere, analysere og presentere tema fra datamateriale, med en åpen tilnærming. Tema i datamaterialet identifiseres ved at det viser seg relevant i forhold til problemformuleringen i forskningsprosjektet.

Analysearbeidet mitt startet med en gjennomlesning av samtlige intervjuer. Det ble gjort for å gjøre meg mer kjent med intervjuene, samt for å kunne danne meg et helhetlig inntrykk av alt innsamlet datamateriale. Deretter leste jeg gjennom hvert av intervjuene på nytt, da med større fokus på hva jeg oppfattet som relevant i forhold til problemstillingene (og intervjuguiden).

Kvale og Brinkmann (2009) beskriver meningsfortetting som en måte å analysere intervjutekster. Meningsfortetting innebærer at lengre setninger fra intervjuteksten forkortes, og meningen med utsagnene gjengis i korte trekk. Jeg komprimerte og konkretiserte alle

utsagnene jeg fant interessante og relevante, noe som gjorde det mer oversiktlig og håndterlig for å lese igjennom på nytt. Dermed kunne jeg finne likheter og forskjeller mellom utsagnene til informantene, og samtidig pekte det seg ut hvilke tema informantene mine var opptatte av.

For å kunne identifisere flere mulige tema, forsøkte jeg å ha åpen tilnærming til datamaterialet ved begynnelsen av analysearbeidet. Ved gjentatte gjennomlesninger tolket jeg mine informanternes utsagn med sikte på å tematisere informasjonen så tydelig som mulig, for å identifisere tema som var relevante for problemstillingen, og som informantene var opptatte av (Braun og Clarke, 2006). Slik ble det identifisert aktuelle tema både utfra problemformulering, og utfra informantenes fokus. Noen av temaene som utpekte seg, var som forventet, med tanke på at jeg selv hadde gjennomført intervjuene i tråd med intervjuguiden, og kunne huske mye av hva de engasjerte seg mest rundt. Samtidig dukket det også opp tema som jeg ikke hadde sett for meg på forhånd. Temaene som ble identifisert, vil presenteres i resultat- og diskusjonskapitlet.

3.3 Forskningsetiske hensyn

Jeg har måttet ta etiske hensyn gjennom alle faser av min intervjuundersøkelse. Kvale og Brinkmann (2009) skriver at etiske vurderinger er sentralt i alle stadier av en intervjuundersøkelse, og at det gjennom hele prosessen må stilles moralske spørsmål med tanke på gjennomføring og formålet med prosjektet. Jeg vil særlig vektlegge krav om informert samtykke, og krav om konfidensialitet. Begge står omtalt i de Forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (Forskningsetiske komiteer, 2006).

3.3.1 Informert samtykke og konfidensialitet

Informert samtykke innebærer at deltakerne blir informert om undersøkelsenes formål og opplegg, og om deres rett til å trekke seg når som helst (Kvale & Brinkmann, 2009). I mitt prosjekt ble kravet om informert samtykke innfridd ved at mine informanter, etter at prosjektet var tilrådt av NSD, mottok et informasjonsskriv hvor samtykkeerklæring var vedlagt. Samtlige forespurte beredskapsmødre undertegnet samtykkeerklæringen.

Silverman (2011) foreslår at innhenting av samtykke kan håndteres som en prosess, en pågående dialog om deltakingen, der forskeren formidler at deltakeren er der på frivillig basis, og kan trekke seg ut på et hvilket som helst tidspunkt. Jeg forholdt meg til samtykket som en prosess ved at jeg gjentok frivilligheten ved oppstarten av hvert intervju, og da jeg forlot informantens hjem etter intervjuene. Ingen av mine informanter trakk sine samtykker. Å

forholde seg til samtykket som en prosess, innebærer også at forskeren kan henvende seg til informanten etter at intervjuet er avsluttet. Formålet med en slik henvendelse kan være å avklare forskerens forståelse av et utsagn, eller det kan være å sikre at tekst fra intervjuet er tilstrekkelig anonymisert (Silverman, 2011). Jeg fant ingen grunn til å henvende meg til informantene igjen, og fikk heller ingen henvendelser fra dem.

Krav om konfidensialitet innebærer at privat informasjon som gjør at deltakerne kan bli identifisert av andre, ikke skal komme frem (Kvale og Brinkmann, 2009). Mine intervjuer ble nummerert i tilfeldig rekkefølge, og ingen navn på personer eller steder vises i transkripsjonene. Alt datamaterialet sammen med informasjon om informantene ble oppbevart i et låst skap, og siden makulert.

3.3.2 Gjensidighetsforholdet mellom intervjuer og informant

Hatch (2002) fremholder et viktig poeng når det gjelder gjensidighetsforholdet mellom forsker og deltaker. I forbindelse med intervjuer kreves det forholdsvis mye av informantene for at prosjektet skal gi godt utbytte. Hatch (2002) påpeker hvordan deltakerne i kvalitative studier ofte gir mye av seg selv, både i form av tid og ved at de deler personlige erfaringer og synspunkter. Forskeren på sin side deler ikke personlig informasjon på samme måte. I møtet med informantene var det viktig for meg å være bevisst denne ubalansen. Det var dermed viktig for meg å ha en ydmyk holdning til at beredskapsmødre ville dele personlige erfaringer om forhold ved overføringsprosesser som de har stått i.

3.4 Validitet

Grønmo (2004) fremholder at validitet handler om i hvilken grad innhentede data er relevante for prosjektets problemstilling, og skiller mellom åpenbar validitet og kompetansevaliditet. Det første dreier seg om hvorvidt innsamlet data på en innlysende måte er treffende i forhold til undersøkelsens tema og formål. Kompetansevaliditet dreier seg om forskerens erfaringer og kvalifikasjoner på det aktuelle forskningsfeltet, hva gjelder så vel fagkunnskap som ferdigheter innen datainnsamling. I forhold til det siste viser Kvale og Brinkmann (2009) til hvordan forskerens kompetanse og erfaring på feltet, har betydning for hvordan data som produseres blir evaluert og vurdert. At jeg hadde lite forhåndskunnskap om beredskapshjem, og ingen erfaring med kvalitative intervjuer, kan være et ankepunkt når mine funn vurderes.

Kvale og Brinkmann (2009) beskriver hvordan kvaliteten på selve intervjuet i undersøkelsen er av betydning, og vektlegger forskerens evne til å undersøke meningen med informantenes utsagn på en grundig måte. Min utfordring var å følge opp det som informantene mine var

opptatte av i intervjusituasjonen, og samtidig styre samtalen innenfor det som intervjuguiden la opp til. Erfaringen min utfra intervjuene er at informantene har variert i forhold til hvilke tema de har vært mest opptatte av, og dermed har også intervjuene hatt noe ulike fokus. Det oppfatter jeg slik at jeg har fulgt informantenes fokus når de har snakket om noe de har vært opptatte av.

Kvale og Brinkmann (2009) beskriver hvordan validering er sentralt i alle undersøkelsens faser. I forhold til tematisering og planlegging av studien, er det vesentlig at problemstillingen utarbeides i forhold til en teoretisk ramme, og at jeg velger en egnet metode til å belyse problemstillingen. Når prosjektets tema er flytting av barn fra beredskapshjem til fosterhjem, omfatter det både brudd i barns tilknytningsforhold, og barns mulighet til å knytte nye bånd ved hjelp av gode overganger. Derfor er tilknytningsteori et naturlig perspektiv å ha i oppgaven.

3.5 Reliabilitet, troverdighet og generaliserbarhet

Reliabilitet handler om påliteligheten i de innsamlede data, og om hvorvidt gjentatte undersøkelser med samme opplegg ville gitt tilsvarende datamateriale. Når det gjelder kvalitative studier, er dette problematisk å måle fordi undersøkelsesoppleggene ofte er fleksible (Grønmo, 2004). Når det gjelder intervjuundersøkelser kobler Kvale og Brinkmann (2009) reliabilitetsbegrepet til troverdigheten ved forskningsresultatene, videre til om hvorvidt informantene ville delt samme informasjon med en annen intervjuer. Spørsmålet blir dermed om resultatet er reproducerbart.

Det er vanskelig å spå om hvorvidt samme eller lignende data ville kommet frem med en annen intervjuer. Det at de forskjellige informantene i forhold til flere av spørsmålene har såpass lignende svar, kan tyde på at mye av den samme informasjonen også ville fremkommet dersom andre hadde gjennomført intervjuene. Samtidig ville kanskje den ulike vektleggingen av tema gjennom de ulike intervjuene sett annerledes ut, dersom en annen intervjuer hadde fulgt opp andre tema enn det som jeg gjorde.

Kvale og Brinkmann (2009) diskuterer balansen mellom fokus på reliabilitet, og forskerens frihet underveis i intervjuprosessen. Sterk vektlegging på reliabilitet kan hindre at det produseres for mye tilfeldig datamateriale, men kan samtidig være til hinder for nødvendig frihet og fleksibilitet i intervjuene. Kvale og Brinkmann (2009) sin diskusjon kan tolkes som en oppfordring til å planlegge aktuelle tema for intervjuet, samtidig som en utviser fleksibilitet ved å følge opp interessante utsagn fra informanten. Hvis intervjuer er trofast mot

intervjuguiden, kan det etter min oppfatning forhindre det Kvale og Brinkmann (2009, s. 250) omtaler som «..vilkårlig subjektivitet..» i intervjuene. I mine intervjuer var målet mitt at vi skulle få snakket gjennom de temaene jeg hadde tenkt på forhånd, på en måte som informantene virket trygge og engasjerte med. Jeg opplevde at vi generelt fikk snakket om det jeg hadde forberedt, selv om informantene la ulik vekt på ulike temaer. Imidlertid var det flere tema som utpekte seg i mine intervjuer med beredskapsmødrene, og videre gjennom analysen.

Generaliserbarhet beror på om pålitelige og gyldige funn fra en intervjuundersøkelse, kan overføres til andre intervjupersoner og situasjoner. Innenfor kvalitative intervjustudier hevdes det av kritikere at studiene omfatter for få intervjupersoner til at resultatene kan generaliseres til å være allment gyldige (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette prosjektet handler imidlertid først og fremst om å frembringe kunnskap som er gyldig innenfor en barnevernfaglig kontekst, spesifikt beredskapsmødres funksjon ved overføringer av barn fra beredskapshjem til fosterhjem. Kvalitative studier er ifølge Silverman (2011) hovedsakelig forankret i teori, og funn fra kvalitative studier bør dermed bli presentert på en måte som gjør at de kan overføres til teoretiske påstander. Mine funn blir tolket og diskutert i lys tilknytningsteori, gjennom Trygg Base- modellen (Schofield & Beek), og Utviklingsstøttende dialogprinsipper (Hafstad & Øvreide).

4.0 Presentasjon av funn

Rutinehåndboken om kommunens arbeid med fosterhjem (BLD, 2006, s 41), slår fast at «Omsorgskommunen har ansvar for at innflytting i fosterhjemmet skjer på best mulig måte for barnet. Innflyttingsprosessen må tilpasses det konkrete barnets behov».

I dette kapitlet vil jeg presentere beredskapsmødrenes erfaringer og synspunkter vedrørende overføringsprosesser for barn som flytter fra beredskapshjem til fosterhjem, og hvordan de selv er med på å legge til rette for at overgangen gjennomføres på best mulig måte for barnet. Datagrunnlaget er syv kvalitative intervjuer med beredskapsmødre.

Gjennom analyse av mitt datamateriale fra intervjuene med beredskapsmødrene, identifiserte jeg ni sentrale tema de formidlet erfaringer og synspunkter rundt. Temaene har jeg valgt å benevne som; Overføringsprosessens plan og struktur, samarbeid og støtte til fosterforeldre, kontakt etter flytting, kommunikasjon og støtte til barnet, barns reaksjoner, valg av fosterforeldre, langvarige plasseringer, barns møte med fosterforeldrene, og direkteplasseringer. De to sistnevnte temaene vil bli behandlet i diskusjonskapitlet, og begrunnelse for det vil bli gitt innledningsvis i det kapitlet.

Jeg vil videre presentere funn knyttet til de syv førstnevnte temaene jeg identifiserte i analysen. De presenteres gjennom informantenes utsagn om det aktuelle temaet, i kombinasjon med mine kommentarer. Under hvert temaavsnitt vil jeg avslutte med korte sammendrag av informantenes uttalelser.

4.1 Overføringsprosessens plan og struktur

Jeg har innledningsvis i oppgaven kort presentert hvordan overføringsprosessen fra beredskapshjem til fosterhjem gjennomføres, beskrevet i Skilbred og Skulstad (2002) sin rapport. Her vil jeg presentere mine informanternes erfaringer og vurderinger av planlegging og gjennomføring. Planlegging av overføringsprosessen starter når valg av barnets fosterforeldre er bestemt. Informantene fortalte meg om hvordan planlegginger foregår:

1: Planen lager alltid vi, meg og konsulenten, og så kommer vi og legger den frem på møte med barneverntjenesten og fosterforeldrene.

Jeg spurte informantene om det var en mal for hvordan overføringer skal gjennomføres. De svarte litt ulikt på det. Jeg tolket det etterhvert sånn at det finnes en mal, men at ikke alle trenger den så mye etter mange års erfaring. Jeg tolket det på den måten fordi det kom tydelig frem fra flere informanter at det finnes en fast struktur for hvordan overføringer legges opp.

7: Det er jo veldig likt i forhold til om du flytter en på 5 måneder eller en på 12 år, så er jo prosessen på en måte tilnærmet lik i forhold til at vi starter her hos oss, blir kjent, begynner å bli kjent i fosterhjemmet, begynner å trekke oss litt ut en time eller to. Det gjør vi med store barn og med små barn, sånn at det er jo mange fellestrekk.

Informanten fortalte her om hvordan strukturen i overføringsprosessen har likheter på tvers av barnets alder. Informantene var imidlertid mer opptatte av fokuset på å tilpasse prosessen etter hvilke behov barnet viser underveis:

2: Man må se litt på reaksjonen underveis, så må man være fleksibel på å utvide kanskje, hvis en ser en uro eller noe sånt, og den erfaringen har jeg med de minste.

Informanten fortalte her at det er vesentlig å handle ut fra signalene som kommer fra barnet, og utdypet videre:

2: Så det jeg ser er at de største, de trenger litt kortere tid før de får flytte inn, de har jo visst lenge at de skal flytte. Så de er liksom så klar til å flytte inn og begynne på nytt på en måte. Mens jeg ser med de minste, som er mer sårbare, de trenger mer tid med rutiner. Og altså, bli kjent, bli holdt og altså alle de her tingene, her trenger vi lenger tid. Selv om dette blir gjort ganske likt, så har jeg et ønske at det skal ta lenger tid med de minste enn med de store... for de er så klare selv.

Selv om strukturen synes å være grunnleggende lik, viser barna ulike behov i en overføringsprosess, der alder spiller en vesentlig rolle. Småbarn uten verbalt språk har mindre begrep om hva som foregår rundt dem, og trenger dermed mer tid til å venne seg til nye omsorgspersoner og den totale situasjonen. De eldre barna har en bedre forståelse, og kan signalisere og si fra at de vil komme videre i prosessen.

I overføringsprosessen er det hyppige samvær i beredskapshjemmet, og deretter i fosterhjemmet, før barnet flytter inn i sitt nye hjem. Informantene var som nevnt tidligere opptatt av å tilpasse prosessen etter barnets behov, utover det som står i den opprinnelige overføringsplanen. I forhold til samværene i beredskapshjemmet og fosterhjemmet påpekte flere informanter følgende:

7: Har jo for eksempel vært med på å flytte barn inn noen dager før det vi tenkte i utgangspunktet. For det kommer en fase der de til slutt ikke vet hvor de hører hjemme, før de flytter inn. Noen kan bli forvirret.

At barna over tid tilbringer mye tid i to ulike hjem, kan ifølge beredskapsmødrene være forvirrende for noen barn. I en slik sammenheng handler tilpasningen av opplegget om å gå videre i prosessen når barnet viser at han eller hun er klar for det:

2: Men jeg synes at sånn det er lagt opp med å bli kjent og presentert, så synes jeg er det et bra opplegg. Og jeg opplever at en er fleksibel i forhold til å ta hensyn til barnet.

Hensynet til barnet ble fremhevet som viktig av flere informanter. Beredskapsmødrene formidlet at det er rom for endringer underveis i en overføringsprosess, og ga et inntrykk av at de er fornøyde med strukturen og fleksibiliteten i opplegget. Det som imidlertid flere av dem var opptatte av i tillegg, omhandler den fasen som kalles ettervern. Den har fra noen informanter blitt beskrevet som en viktig fase i overføringsprosessen, og som kan være utfordrende.

Ettervern i overføringsprosessen betegner den første perioden etter at barnet har flyttet inn i fosterhjemmet, der barnet fortsetter å ha samvær med beredskapsmødrene. En av informantene forklarte betydningen av denne fasen slik:

3: Den ettervernperioden er kjempeviktig. For det som vi ser med disse barna er at det er viktig at de ikke mister oss med en gang, at de kan føle seg trygge på at vi voksne er der, og at vi har ikke glemt de, og at de får komme tilbake igjen her og se at alt er som det var... det har vært veldig viktig for mange av dem... og det er da jeg ofte ser at ting roer seg mer og mer etter hvert i ettervernet.

Informanten fortalte med dette sitatet hvordan en god ettervernperiode har betydning for barna, ved at de får treffe beredskapsfamilien ofte, og ikke plutselig står uten personer som har vært viktige for dem over en lenger periode. Overgangen til nye omsorgspersoner er en gradvis prosess:

5: Etter barnet har flyttet inn, så er jo jeg på hyppige besøk de første dagene. Og så blir det lenger og lenger mellom. Og da må en vurdere...

Flere informanter beskrev hvordan det enkelte ganger kunne være utfordrende når det er ulike oppfatninger om hvorvidt en skal slutte med samværene eller ikke, etter at barnet har flyttet:

5: De kan sette foten ned og si at nå er det nok. Og da kan jeg ikke dra på flere besøk. Det har jeg opplevd.

Og:

2: Noen barneverntjenester synes jeg er for kjappe med den ettervernfasen, de vil liksom avslutte og ferdig med dette, og så ser vi kanskje at vi tror det hadde vært greit å besøkt den gutten eller jenten en gang til om kanskje en måned eller to, at det liksom er med på planen.

Som informantene sa i disse utsagnene, kan det synes som at barneverntjenesten i enkelte saker har hastverk med å avslutte en overføringsprosess, mens beredskapsmor ser at barnet kan ha behov for flere samvær. Slik denne informanten beskrev:

6: Altså, fosterforeldre er alltid greie. Men barna er kanskje veldig sinte, og får store reaksjoner etter jeg har vært der, og jeg tenker at da er de ikke ferdige. Da er de ikke klare for å... Da er de ikke avknyttet oss nok. Da skal vi fortsette å gå. Når vi kan komme og gå som at alt er greit, og vi kommer på besøk som et kjekt besøk, og vi kan gå igjen og barnet kan gå rett inn i leken sin og leve livet videre, da er vi ferdige.

Ettervern inngår som en del av planen, og det er viktig å påpeke at informantene ikke presenterte dette som et overhengende problem. Ettervern ble imidlertid formidlet som en viktig del av overføringsprosessen. I forhold til å få en felles forståelse for når samværet i denne perioden skal avsluttes, ble det uttrykt behov for formelle tiltak:

6: I de fleste tilfeller går det veldig fint, og jeg kjenner at de er veldig opptatt av å høre hva jeg sier, og tar det til seg. Både fosterhjem, barneverntjenesten, og alle. Men når det ikke er sånn, det er da du trenger de formelle linjene.

4.1.2 Sammendrag

Overføringsplanene gjennomføres etter en fast struktur, som er gjeldende uavhengig av alder på barna. Det innebærer en prosess der barnet blir kjent med fosterforeldre først i beredskapshjemmet, deretter i fosterhjemmet. Det blir fulgt opp av samvær mellom barnet og beredskapsfamilien i fosterhjemmet, den første perioden etter at barnet har flyttet.

Informantene var særlig opptatte av at planer og gjennomføring av overføringsprosessen var tilrettelagt med hensyn til det enkelte barnet. Det innebærer at planen er justerbar, ut fra hvilke behov barnet viser underveis. Generelt opplever beredskapsmødrene at oppleggene er gode og fleksible i forhold til å ivareta det enkelte barns særlige behov. Den siste delen av overføringsopplegget ble av informantene omtalt som ettervernfasen. Generelt synes informantene at denne fasen i likhet med det øvrige overføringsopplegget fungerer bra. Det

som imidlertid flere av informantene tok opp, var at det noen ganger kunne være uenighet om når barnet skal slutte med ettervernsamværene.

4. 2 Samarbeid- og støtte til fosterforeldre

I overføringsfasen tilbringer beredskapsmor, fostermor og barnet mye tid sammen. For at overføringen skal foregå på best mulig måte for barnet, er det en forutsetning at beredskapsmor og fosterforeldrene samarbeider godt gjennom prosessen. For å ha et best mulig utgangspunkt, begynner samarbeidet før barnet møter fosterforeldrene:

4: Ja, vi har jo sånn i utgangspunktet før vi begynner med overføringen, så har vi hatt noen gode samtaler med fosterforeldrene.

Informanten fortalte meg at hun har samtaler med fosterforeldrene før de treffer barnet, og forbereder dem på prosessen. Når det gjelder å forberede barna på overføringen, involveres også fosterforeldrene i det. Flere av informantene fortalte om hvordan:

2: Men vi bruker jo gjerne bilder da, at de får sett bilde av fosterfamilien og hjemmet, ofte lager fosterforeldrene album. Oppfordrer de til det. Sånn at jeg får vist dem.

Denne informanten oppfordrer altså fosterforeldre til å lage fotoalbum med bilder av alle i familien, og av huset som de bor i. Dette gjøres for at barna på forhånd skal få se hvordan personene og hjemmet ser ut, som en del av forberedelsen til møtet mellom dem. Når prosessen er kommet lenger og samværene begynner, fremhever informantene viktigheten av å ha en god og tett dialog med fosterforeldrene. I den sammenheng formidlet beredskapsmødrene at et viktig tema for dem, er det å snakke om overføring av rutiner for barna. En av informantene forklarte:

5: Og det er jo da det har vært viktig at vi har et godt samarbeid, og på en måte utveksling av erfaring. At fosterforeldrene skjønner hvordan vi jobber. Ting blir veldig fort tradisjon, altså viker du unna det daglige, for det er veldig viktig for de å komme inn i faste rammer.

Overføring av rutiner for barnet er ifølge denne informanten sentralt for at overgangen skal være håndterbar for barna. En annen informant fortalte meg om hvordan overføring av barnets rutiner fortone seg forskjellig utfra alderen på barnet. Først med fokus på småbarn:

7: Og rutiner er jo gjerne enda, selv om det er viktig i alle aldergrupper, å prøve å overføre det de har vært vant med hos oss, så er det jo gjerne spesielt viktig med de som er små. At du formidler tydelig hvordan rutinene har vært, tenker på altså hvis vi overfører babyer for

eksempel, så flytter vi jo fysisk sengetøy og alt som de har lagt i som ikke er rent, kluter som ikke er nyvasket. At de får med seg luktene som de har vært vant med inn i det nye hjemmet.

I forhold til de minste barna, fortalte hun om hvordan de fysisk flyttet kjente lukter fra beredskapshjemmet med inn i fosterhjemmet, for å dempe det plutselige og avgjørende ved flyttingen. I forhold til større barn snakket hun om andre former for overføring av rutiner:

7: Mens når de er litt større, så er det jo andre ting det handler om. Og det er klart har du et barn som er spesielt krevende som du har måttet ha stramme grenser på, som du gjerne har klart å hente ned i den perioden de har vært hos oss, så er det jo veldig flott hvis vi kan klare på en måte å få det der inn i det nye hjemmet sånn at den gode utviklingen kan fortsette når de flytter.

I forbindelse med det informantene formidlet om overføring av rutiner, spurte jeg dem videre om hvordan de opplevde at fosterforeldrene forholdt seg til denne informasjonen. En av informantene beskrev fosterforeldre generelt som mottakelige:

5: De er veldig mottakelige. De fleste er veldig mottakelige, og gir uttrykk for at de vil jobbe på samme måten som vi jobber, for at barnet skal merke minst mulig forskjell. Men det er jo ikke alltid de klarer det, men ønsket om å få det til, det er der tenker jeg.

En annen informant svarte slik:

6: De suger til seg mye. De aller fleste gjør det, av dem jeg har vært borti. Så er de jo så opptatt av å få informasjon, og gjøre det bra, og vil jo at ting skal bli så godt som mulig.

Det som de fleste fremhevet som viktig med overføring av rutiner, er at overgangen ikke skal bli for stor for barnet. Da er det viktig at ting gjøres så likt som mulig i begynnelsen, før fosterforeldre gradvis finner sine måter å løse omsorgsoppgaven best mulig for barnet på:

4: Og selvfølgelig, prøver at vi skal gjøre mest mulig likt i starten, men den familien skal ikke gjøre alt sånn som vi gjør det. Og de skal få gjøre det på sitt vis etter hvert, men barnet skal få bli trygg først og ha mest mulig likt i den perioden til de kjenner at det er trygt.

Slik som informantene beskrev dette, kom det frem at de erfarer fosterforeldre generelt som innstilte på å videreføre rutiner som er utviklet i beredskapshjemmet. Det noen formidlet som en utfordring i samarbeidet, handlet om tidsperspektivet i overføringsprosessen:

7: Det å bli fosterforeldre er jo en veldig hektisk og krevende periode for dem, og det er jo ikke bare oss. Sånn at vi kommer jo ofte til et punkt og, der vi har en følelse av at nå føler de at det er nok. Der vi gjerne kan føle at vi hadde trengt litt mer tid og ser at barnet, altså i forhold til barnet, før vi er vekke. Mens fosterforeldre opplever at nå går alt så greit og fint, og det blir litt belastning når vi er der.

Slik jeg forstår denne informanten og flere av de andre, kommer det tydelig frem at beredskapsmødrene og fosterforeldre kommer sammen i overføringsprosessen med to ulike utgangspunkt. Fosterforeldrene skal få et nytt barn inn i huset, mens beredskapshjemmet skal gi fra seg barn som ofte har knyttet seg til dem. Det kan være problematisk dersom de har helt ulike oppfatninger av hvor lang tid de skal bruke på denne prosessen.

Generelt opplevde jeg gjennom intervjuene om dette temaet at beredskapsmødrene er fornøyde med samarbeidet de har med barnets nye omsorgspersoner. En informant oppsummerte hvordan godt samarbeid kan være:

2: Jeg kjenner jo veldig på den der hvor godt det er når det blir en match... for det blir så bra for barnet... fordi da har vi et oppriktig engasjement i begge ender, med forståelse for hverandre, hvilke ulike roller en har, og åpenhet om at det kanskje kan komme et savn, og legge til rette for det...

4.2.1 Sammendrag

Samarbeidet mellom beredskapshjemmet og fosterhjemmet begynner allerede før barnet møter fosterforeldrene. Det skjer gjennom samtaler dem imellom, og presentasjon av fosterfamilien til barnet gjennom fotoalbum som fosterforeldre oppfordres til å lage. Det beredskapsmødrene i stor grad vektla angående samarbeidet var imidlertid informasjonen om barnet til fosterforeldrene, og viktigheten av overføring av rutiner som barnet har tilvendt seg gjennom perioden i beredskapshjemmet. Informantene formidlet generelt at de er fornøyde med hvordan fosterforeldre tar til seg informasjonen, og viser vilje til å videreføre barns rutiner inn i fosterhjemmet. En utfordring med samarbeidet synes å være at det av og kan være ulike oppfatninger av tidsperspektivet for overføringsprosessen.

4.3 Kontakt etter flytting

Jeg har tidligere beskrevet ettervern som den avsluttende fasen av overføringsprosessen.

Temaet under denne overskriften omhandler hvorvidt beredskapsmødrene har bevart kontakten med barn som har vært plassert hos dem, etter at ettervernfasen er avsluttet. Jeg spurte dem åpent om hvordan denne kontakten pleier å være:

7: Vi slutter jo sjelden med det siste ettervernet, altså da lager vi jo en avtale om at vi treffes noen ganger etter det da.

En annen informant svarte slik:

4: Jeg har kontakt med en del av dem, og har hatt kontakt med mange, men som gradvis avtar. Noen følte et behov for oss, da hadde vi mye mer kontakt med dem, mens andre som du kjente på at her er de kommet så godt inn i familien, de blir så godt ivaretatt, her går det så fint at de har ikke bruk for oss.

Informantene formidlet at det er vanlig at kontakten beholdes utover det som er skissert i overføringsplaner, ut fra hvilket behov det har vært for kontakt fra barnets side. I forhold til hvordan kontakten eventuelt opprettholdes, pekte flere på hvordan det avhenger av fosterhjemmet og barnet:

1: Det er opp til dem. Så hvis de sier, eller kjenner på den der, så kan ikke vi gjøre det. Men vi er innstilt på å ha kontakt, alltid. Og synes det er veldig fint å følge de, og ser at ungene har veldig godt av det.

En annen informant forklarte det slik:

2: Den åpningen er viktig, og at ungene og vet om det. Det er jo ikke sikkert de har noe behov for å ha noe hyppig kontakt med oss, men at det blir en mulighet da.

Informantene uttrykte med disse utsagnene ønske om, og åpning for videre kontakt med barna, med særlig vekt på å signalisere ovenfor barna at de er velkomne hos dem. Samtidig fortalte de at det er opp til barnet og fosterhjemmet hvor mye kontakt det eventuelt skal være. Jeg spurte videre om hvordan fosterforeldres innstilling til fortsatt kontakt generelt er, og flere snakket om positive erfaringer, slik som denne beredskapsmoren:

1: Noen unger flytter, så går det gjerne en stund etterpå. Så ringer gjerne fostermor: «du nå har vi det sånn og sånn, ungen savner deg, kan vi ta en tur?» Perfekt, for da ser de ungen sitt behov.

En annen fortalte om sine erfaringer:

4: Ellers så føler jeg vi har mange gode, gjestfrie fosterfamilie, sånn som nå sist så: «du må komme akkurat når du vil». Klart det gjør vi jo ikke. Men det er en god beskjed å få. Da slapper vi gjerne av og senker skuldrene, og lar dem selyfølgelig få fred.

Som det fremkommer i sitatene ovenfor, mente beredskapsmødrene at fosterforeldre generelt er positivt innstilte til at kontakten mellom barnet og beredskapshjemmet kan vedvare utover overføringstiden.

Det var imidlertid unntak fra dette. Beredskapsmødrene fortalte også om at de hadde erfart fosterforeldre som fortest mulig har ønske å kutte båndet til beredskapshjemmet:

6: Jeg har også erfaring med at vi på en måte blir tatt imot men skjøvet vekk likevel. Det er veldig vanskelig å se på, at ungene trenger egentlig en sterk kontakt, og mye mer tilgang til oss enn det de får. Og jeg tror det er veldig ødeleggende, både i forholdet barna får til sine fosterforeldre, og til oss. Jeg føler at det viktigste du kan gjøre, er å se hva de trenger.

Og:

1: Det er andre unger som ikke knytter seg her, og det er helt greit. Men de som har den sterke tilknytningen, å ta fra dem muligheten, synes jeg er et nytt overgrep på ungen.

Det informantene kom inn på i denne sammenheng, er de tilfellene der barna ikke har hatt har muligheten til å opprettholde kontakt med sine beredskapsforeldre som har hatt omsorgen for dem over tid. Noen etterlyste tiltak for å sikre barnets mulighet for kontakt:

2: Det er jo de voksne som bestemmer dette her, og kanskje kunne barneverntjenesten i større grad gått inn og veiledet fosterforeldre på den biten... hvor viktig det er at de kan legge til rette for den kontakten...

Den generelle oppfatningen av hvordan barnets kontakt med beredskapshjemmet etter overføring til fosterhjemmet bør være, kan oppsummeres med utgangspunkt i barnets behov.

4: Men som sagt, på barna sine premisser. Det er viktig at ikke vi tror vi skal være viktig for dem resten av livet, for det skal ikke vi. Vi skal ha en helt annen rolle, for vi skal ikke gå og tro at det er vi som er veldig viktig for dem, vi skal hjelpe dem til å slippe det taket der.

4.3.1 Sammendrag

Informantene fortalte meg at det er vanlig at kontakten mellom dem og barna strekker seg utover ettervernperioden. Kontakten er imidlertid varierende i form, og avtar som regel med tiden. De fortalte også at noen ganger har det vært naturlig at kontakten har avtatt tidlig etter overføringen. En viktig fellesnevner er beredskapsmødrenes opptatthet av å signalisere ovenfor barna at de er velkomne til ta kontakt med beredskapshjemmet selv om de ikke lenger bor der, for at barna skal vite deres betydning for beredskapshjemmet. Initiativet til kontakt

overlates primært til barnet og fosterforeldrene, ettersom omsorgsrollen for barnet er overtatt av fosterforeldrene når barnet er flyttet. Generelt hadde informantene positive erfaringer med dette, og uttrykte at fosterforeldre ofte er positive til og ønsker å gi barna som har behov for det, mulighet til å ha kontakt med beredskapshjemmet.

Noen informanter fortalte imidlertid også om mer negative erfaringer, der de har opplevd at åpningen for kontakt ikke har vært til stede. De fremholdt at dette var unntak, men uttrykte bekymring for at barn i fosterhjem kan bli hindret i å ha kontakt med beredskapsforeldre som har vært betydningsfulle for dem over tid. Noen etterlyste tiltak som sikrer at barn som har behov for det, kan ha mulighet for kontakt med beredskapshjemmet.

4.4 Kommunikasjon- og støtte til barnet

For at beredskapshjemplasserte barn skal forstå hva som skjer med deres omsorgssituasjon, bruker beredskapsmødrene tid på å forklare hva en plassering i beredskapshjem innebærer, og på å forberede barnet til fosterhjemsplassering:

1: Jeg tenker jo at først, altså de ungene som er stor nok til at vi kan snakke med og forstår, de begynner vi ganske med en gang, og si at vi er et jobbehus, og vi skal være familien din mens barnevernet leter etter den familien som skal bli din familie.

Bruk av hjelpemidler er vanlig for å forklare situasjonen for barnet underveis.

4: vi leker rollespill, vi leker med seigmenn som flytter og skal hilse på folk, og koser oss og spiser seigmenn etterpå, og tegning for eksempel, veldig godt hjelpemiddel.

Her kom beredskapsmødrene inn på avklaringer som barn kan ha behov for mens de bor beredskapshjemmene. Det gjelder særlig de eldste barna som er i stand til å oppfatte det som blir fortalt. Når det gjelder informasjon om status i saken til barnet, som for eksempel beskjed om at det er funnet fosterhjem, omtales slike samtaler ifølge veilederen om barnesamtaler (BLD, 2009), som informasjons- og bearbeidingsamtaler. Informasjons- og bearbeidingsamtaler gjennomføres med sikte på å informere barnet og øke dets forståelse av sin situasjon, og forklare hva som skjer videre. Det er barneverntjenesten sitt ansvar at dette blir formidlet til barna, slik disse informantene forklarte:

7: Sånn som det har fungert her hos oss, så er regelen helt klar på at det er barneverntjenesten som skal informere barnet. Om flytting, og alt som på en måte foregår av

ting og informasjon, er det barneverntjenesten som skal formidle til dem da, og at vi er til stede.

Og:

5: Jeg synes det er viktig for barnet at det er de som formidler det, for det er ikke en del av min jobb.

At barneverntjenesten informerer barnet om hva som skjer i saken deres, var flere informanter opptatte av. De mente at det er viktig å skille mellom barneverntjenestens og beredskapshjemmets roller og arbeidsoppgaver. Ved informasjons- og bearbeidingsamtaler kan det også være hensiktsmessig at barnet har med en støtteperson i samtalen, som kjenner barnets hverdag, og har forståelse for barnets reaksjoner (BLD, 2009). Beredskapsmødrene kan i denne sammenheng fylle en slik støtterolle:

7: Det er på en måte barneverntjenesten sin avgjørelse, det er de som har dette ansvaret, og det er de som bestemmer. Det er viktig at det er de som formidler disse tingene her. Mens jeg er omsorgspersonen som på en måte har en annen rolle, som skal være der for barnet, som skal prøve å trygge i forhold til det som blir sagt.

Selv om det er vanlig praksis at barneverntjenesten informerer barnet, var det også noen som mente at det av og til med fordel kan gjøres unntak.

6: Noen ganger er det meg som gjør det. Det er ofte der det er meg som er tettest på ungen, kanskje det har vært mange forskjellige konsulenter, eller at barneverntjenesten ikke har vært så til stede. Da tenker jeg, at det kommer et fremmed menneske og forteller det, det synes ikke jeg er greit.

4.4.1 Sammendrag

Beredskapsmødrene var opptatte av å forklare de største barna hvordan beredskapshjem fungerer, ved å benytte tegning og leker for å gjøre det forståelig for barna. Det er barneverntjenestens ansvar å informere barn om eventuelle endringer i saken og deres situasjon, som for eksempel at det er bestemt at barnet skal flytte til fosterhjem. Det viste seg å være vanlig praksis at barneverntjenesten utfører denne oppgaven, da alltid med beredskapsmor til stede. Flere informanter mente dette var svært viktig, for å ivareta de ulike rollene barneverntjenesten og beredskapshjemmet er ment å skulle ha. Samtidig var det likevel noen som mente at det noen ganger var best at de selv gjennomførte slike samtaler, særlig hvis barnet ikke kjente saksbehandleren fra barneverntjenesten noe særlig.

4.5. Barns reaksjoner

Sentralt i overføringsprosessene er, som tidligere formidlet, å gjennomføre dem på måter som tar hensyn til barnet, ved at de tilpasses etter hvilke signaler barnet gir underveis. Vi skal se hvilke reaksjoner beredskapsmødrene mente at barna viste:

6: Alt i fra fortvilelse til glede og lettelse. Går over hele spekteret rett og slett.

Informanten fortalte med dette korte utsagnet at det er veldig varierende hvordan barn reagerer på budskap om flytting. En annen informant kom med et eksempel på hvordan barn kan ha ambivalente følelser knyttet til flyttingen:

1: Men så var han i det ene øyeblikket, så gledet han seg, sa at han gledet seg til å flytte. I neste øyeblikket så krøp han opp i fanget og så gren han, og sa «hvorfør må jeg flytte? Jeg liker meg jo her... jeg forstår ikke».

Barnet i dette eksemplet uttrykte flere følelser, og avsluttet med at han ikke ønsket å flytte fra et hus der han likte seg. Også andre informanter beskrev hvordan barn synes det er vanskelig å flytte fra en plass de har opplevd som trygg:

4: Jeg opplever at barn synes det er tungt å måtte flytte. De har knyttet seg, vi blir glade i hverandre. De har kjent at her får de dekket sine behov og blitt tatt veldig godt hånd om.

En annen informant utdypet det slik:

2: Det er klart at det er så masse følelser inne i bildet der at, det er klart at de sliter jo med at de skal forlate den plassen som de er trygg på, til de skal ut i det ukjente sant. Og det er jo, følelsene tar jo helt av innimellom, både med latter og gråt, det er tøffe emosjonelle ting altså...

Det informanten fortalte med dette utsagnet sier noe om hvor vanskelig denne prosessen kan være for barna å gjennomgå. Imidlertid viser barna også interesse for hvordan den nye tilværelsen skal bli, slik hun forklarte videre her:

2: Samtidig som de er veldig nysgjerrig på det som kommer, og jeg ser jo det at når de har fått møtt fosterforeldrene, i tillegg har fått sett hvor de skal. De er jo veldig opptatt av hvordan rommet er for eksempel. Det er en sånn konkret ting...

Noen beskrev også lettelse hos noen barn som har ventet på avklaring:

6: For de aller fleste av dem, så er det jo noe de har gått og ventet på. Selv når du venter på noe som kanskje er vondt, så er det jo lettelse når det egentlig skjer.

Når det gjelder hvordan barn reagerer på beskjeden om at de skal flytte fra beredskapshjemmet, viste det seg at det varierer for ulike barn. I tillegg ble jeg fortalt at barna viser mange sider av sine følelsesregistre i løpet av prosessen. Noe som imidlertid pekte seg litt ut, var at en del barn som har bodd lenge i beredskapshjem, reagerer med avvisning når de kommer til selve overføringsprosessen:

2: Så er det jo og dette her med avvisning. Det er jo veldig spesielt hvis de har bodd her lenge. Den der avvisningen som de ofte går inn i...

I: ovenfor deg?

2: ja ovenfor meg, og gjerne resten av beredskapshjemmet.

En annen informant forklarte hvordan hun har sett at barna går gjennom en avvisningsprosess ovenfor både beredskapshjemmet og fosterhjemmet:

6: Først kommer det en avvisning fra barnet mot oss. Alt har liksom vært så greit her. Så er det en avvisning av fosterforeldrene. Og når de to prosessene er ferdige, og de kan vare fra veldig kort til en god stund, jeg tenker da er de på plass. Det synes jeg at jeg ser her eneste gang egentlig.

Avvisning skjer både ovenfor beredskapsmoren og fosterforeldrene. Hun utdypet videre slik:

6: Det behøver ikke være så voldsomt, det kan være mer at de foretrekker den ene mer enn den andre, eller at de snakker best om den ene eller den andre. Men det behøver ikke være så voldsomt, men jeg synes vi uansett ser de to tingene komme etter hverandre. Noen gråter veldig når vi går, og vil ikke at vi skal gå igjen når vi er på besøk i fosterhjemmet. Men stort sett, når tingene har blitt gjort i det tempoet barnet trenger, så går det egentlig stort sett veldig greit synes jeg.

Informantene fortalte også om hvordan barn ofte pleier å regredere i overføringsprosessen:

1: Altså det ser vi jo nesten hver gang. At i det de flytter over, og den første tiden så går de tilbake igjen.

Flere av beredskapsmødrene kom inn på at det er vanlig med tilbakegang i barnas utvikling,

4: Jeg har jo opplevd unger som ikke klarer å ha døren igjen lenger, de går tilbake i utvikling, de blir redd for ting de har vært redd for før.

Og:

6: Ungene går jo ofte tilbake, gjør ting som var avlært her, kommer jo igjen når de skal flytte. Og det kan være alt mulig, for eksempel språk. Hvis de har hatt et dårlig språk, så kan det på en måte bli dårlig igjen. Sengevæting, ulike vaner og uvaner, slå, begynne å slå igjen.

Imidlertid påpekte de at tilbakegangen er kortvarig, sammenlignet med utviklingen de så hos barna i tiden etter de flyttet inn i beredskapshjemmet.

6: Jeg tenker at de går tilbake, så går det mye fortere å få det på plass igjen.

4.5.1 Sammendrag

Det som kom frem etter å ha snakket med informantene om barns reaksjoner, var at barn reagerer på varierende måter på når de får vite at det skal i fosterhjem. I tillegg viser barna ambivalente følelser ved å utrykke tristhet over å måtte flytte, kombinert med nysgjerrighet og spenning knyttet til det å få nye omsorgspersoner. Beredskapsmødrene fortalte at i løpet av overføringsprosessen, er det vanlig at barna avviser både dem og fosterforeldrene. I tillegg snakket flere av informantene om hvordan barna tar steg tilbake i utviklingen, ved at de for en kortere periode mister ferdigheter og forståelser de har vist under oppholdet i beredskapshjemmet.

4.6 Valg av fosterforeldre

Barneverntjenesten har ansvar for å finne riktig plasseringssted for barna (BLD,2006). Når barna har bodd i beredskapshjem over lengre tid, sitter beredskapsmødrene med mye kunnskap om barna som kan være relevant når de skal finne fosterhjem. I den forbindelse lurte jeg på hvordan mine informanter opplever å bli inkludert i denne prosessen, og om de opplever at deres synspunkter blir hørt i forhold til valg av fosterforeldre:

2:Jeg kan jo kanskje påvirke den prosessen, men jeg kan jo ikke avgjøre noen ting rundt det. Men jeg opplever jo å bli hørt.

Utsagnet fra denne beredskapsmøren oppfatter jeg som representativt i forhold til resten av informantgruppen. Det som imidlertid kom fram, var at de involveres i godkjenningsprosessen på litt ulike måter:

3: Veldig ofte så får jeg jo presentert de ulike hjemmene skriftlig, så plukker jeg utfra det hvem jeg tror passer til barnet. Så det er det noen barneverntjenester som har vært flink å gjøre. Da sparer du jo en del arbeid... noen småting kan jeg da se med en gang hvis det ikke passer.

Her ser vi eksempel på en måte beredskapshjemmene blir involvert i utvelgelsen. En annen informant forklarte det slik:

6: Men jeg har vært i mange fosterhjem på forhånd. Og snakket med dem og presentert barnet, og kjent at dette er ikke rett, og diskuterer det etterpå, og gått videre. Stort sett har vi jo vært enige. Jeg tenker vel ikke at det er min beslutning heller, det skal det ikke være. Men at de hører på meg, det synes jeg er godt.

Denne informanten forklarte at hun flere ganger har hilst på fosterhjem som hun mente ikke passet, og har i den forbindelse opplevd å bli hørt på synspunktene sine. Hun nevnte også at beslutningen ikke skal være hennes, noe som andre informanter også var opptatte av. En av dem forklarte det på denne måten:

2: For du stiller ganske, kjenner at du har ganske mye krav til dem... og at det er veldig mye som skal være på plass for at dette skal gå bra, men så er det rart altså, det går seg jo som regel til...

Informanten reflekterte her over at hun stiller store krav til barnas kommende omsorgspersoner, og legger til at det som oftest jo går bra. Informantene mine har møtt mange fosterforeldre, og det vil naturligvis oppstå situasjoner der ulikheter mellom dem vil komme frem. Utsagnet til informanten ovenfor fikk meg til å stille andre informanter spørsmål av følgende karakter:

1: Tror du at du er mer skeptisk til det som er litt annerledes enn deg selv, enn det du ellers ville vært?

7: Ja, det tror jeg helt klart når vi sitter sånn tett på barnet, så ja, det er klart det er jo en jobb med følelser.

Hun fortalte åpent om at skepsisen til fosterforeldre som er ulike hun selv, kan være sterkere i overføringskonteksten enn i andre sammenhenger. En annen informant sa det slik:

6: Det er en ekstra utfordring når det ikke passer så godt, men stort sett så gjør det det altså. Jeg tror vi er rimelig fleksible de fleste av oss. Må være åpen for at folk er annerledes, og at ting blir gjort annerledes, bare det er godt nok.

Hun reflekterte også rundt det faktum at andre voksne er annerledes enn dem selv, og at barnet ikke nødvendigvis tar skade av å flytte til voksne som er forskjellige fra beredskapsforeldrene. Generelt fortalte informantene at det blir funnet fosterforeldre som har passet til barna beredskapsmødrene leverer fra seg. Det oppsummeres gjennom følgende sitat:

2: Oftest så gjør jo fosterhjemtjenesten en god jobb og da, på hva som matcher og ikke og sånn da.

4.6.1 Sammendrag

Generelt blir beredskapsmødrene involvert i prosessen med å finne riktig fosterhjem, og opplever å bli hørt. Det gjelder også i de tilfeller de opplever at fosterhjemmet ikke er det rette for barnet. Informantene var opptatt av at de ikke bør bestemme fosterhjem. I forlengelsen av det reflekterte de over hvordan de på bakgrunn av sin tilknytning til barna, kanskje ville stilt urimelige krav til blivende fosterforeldre. Beredskapsmødrene fortalte at de som oftest er fornøyde med fosterforeldre som blir valgt, og at barneverntjenesten er god til å finne fosterforeldre. Noen av informantene kom imidlertid med enkeltteksempler på at de hadde opplevd å levere barn til fosterforeldre de var skeptiske til, og at de hadde opplevd å bli skeptisk først utover i overføringsprosessen. De samme informantene la også til at det var unntaksvis. Derfor har jeg valgt å trekke frem det som mer representativt for helheten rundt dette temaet.

4.7 Langvarige plasseringer

Det siste temaet som presenteres i dette kapitlet handler ikke direkte om flytting fra beredskapshjem til fosterhjem, men om informantenes synspunkter og erfaringer om langvarige opphold i beredskapshjem. Jeg spurte informantene om hva de tenkte om at barn bodde lenge i beredskapshjem, og tok utgangspunkt i at ett år må defineres som langvarig opphold. Informantene formidlet sine generelle tanker om temaet, og fortalte om egne erfaringer om barn som hadde bodd lenge i deres hjem:

4: Jeg tenker i utgangspunktet at det ikke er bra, og at det ikke er ønsket. Det er ikke sånn det skal være.

En annen informant utdypet det slik:

6: Jeg tenker for det første at det er ikke greit å leve i midlertidighet, som du på en måte gjør. Uansett hvor mye vi prøver å ikke leve sånn, så er det ikke greit å leve i midlertidighet for noen, og vente på å få vite hvor du skal bo. Som er noe av det viktigste, at du vil vite hvem som skal være omsorgspersonene dine, det er ikke greit å vente på i det hele tatt.

Informantene pekte på at barn ikke skal leve i uvisshet om bosted og omsorgssituasjon. En av beredskapsmødrene snakket om utfordringene med at barna lever for lenge i usikkerhet om sin egen fremtid:

3: Kjenner så voldsomt på den usikkerheten deres, på hvor de skal være, hvor de skal bo. Altså det enorme behovet for å få på plass sin egen fremtid, og det å kunne bli trygg. De som er litt større, «hvor skal jeg feire bursdagen min», «og hvor skal jeg feire jul» altså, tenk for et barn å gå og ha det sånn.

Dette er etter min oppfatning et sterkt utsagn som sier noe om hvor vanskelig det er for barn å gå «på vent», uten å vite hvordan fremtiden ser ut, eller hvem som skal ivareta dem. Samtidig hvor utfordrende det kan være for beredskapsmødre å forholde seg til hele barnets situasjon, når den er så usikker.

Beredskapsmødrene var generelt negative til de langvarige plasseringene som strakk seg til ett år og utover. Men samtidig trakk de inn erfaringer med at det også kan være hensiktsmessig at barna bor hos dem over lenger tid:

5: Jeg tenker at sånn på det jevne, så er ett år for lenge i et beredskapshjem. Men av og til så ser jeg jo at det kan være bra for dem å bo her lenge og, fordi at de har hatt det så rastløst tidligere i livet at det er godt for dem å finne roen. Og bli godt kjent og.

Informantene snakket om at barn som ikke tidligere har hatt anledning til å slå seg til ro, kan ha godt av å få gjøre dette i beredskapshjemmet, før det skal flyttes videre. En annen informant forklarte det sånn:

7: Jeg tenker at i mange saker er det veldig feil at de bor så lenge, men i noen saker så er det helt klart positivt sånn som jeg ser det. At de får tid til å lande, jobbe inn noen rutiner så du kan bli godt kjent med det, så når de skal videre... Gjort seg mange dårlige erfaringer på veien. Nå har de fått seg en god erfaring.

Informanten pekte her på at langvarige plasseringer kan gi barn gode omsorgserfaringer, som det tidligere ikke har fått. Da skal barna få lov å erfare dette over tid, fremfor å bli flyttet videre før barnet er klar for det:

4: Altså det er spesielle ting og som gjør at det kan være bra.

I: ja, hva type ting da?

4: med barn som er for eks veldig skadet. Som har alvorlige tilknytningsskader, som gjerne er på vei til å kunne klare å knytte seg, da tenker jeg at det er veldig viktig at de skal få lov til å gjøre det. De skal få være der og kjenne at de virkelig får knyttet seg.

Denne informanten var opptatt av at en ikke bør avbryte tilknytningsprosesser til barn som har særlige tilknytningsvansker, men gi dem anledning til å knytte seg til voksne omsorgspersoner. Noen snakket også om hvordan enkelte barn forholder seg til det å ha en uavklart fremtid.

5: Det er jo ikke alle som er like opptatt av hele tiden når de skal flytte. De har det bra om dagen og så er de fornøyd på en måte. For noen så tror jeg at det er rett og slett godt at de får være i ro en stund altså.

4.7.2 Sammendrag

Beredskapsmødrene hadde delte oppfatninger om langvarige plasseringer. Meningene om dette var delt både mellom informantene, men også informantene selv hadde todelte oppfatninger av temaet. Det var bred enighet om at for lange plasseringer i utgangspunktet ikke er bra for barna. Det ble begrunnet i at barn skal ikke leve i usikkerhet om sin egen fremtid når det dreier seg om omsorgspersoner og bosted. Det ble av beredskapsmødrene beskrevet som vanskelig og utfordrende å forholde seg til barnas forsøk på å avklare fremtiden sin. På den annen side mente informantene at det også kan være viktig for barna at de bor i beredskapshjemmet over en lenger periode, og at ikke målet nødvendigvis må være rask videreplassering. For barn som ikke har opplevd å ha en trygg omsorgsbasis, kan det være viktig å få anledning til å knytte seg uten avbrudd i tilknytningsprosessen, og kanskje for første gang oppleve en periode med omsorgspersoner som kan gi sensitiv omsorg og trygghet.

5.0 Diskusjon

Oppgaven har til hensikt å få fram kunnskap om hvordan det legges til rette for gode overføringer for barn som flytter fra beredskapshjem til fosterhjem, og å diskutere om mellomplasseringer i beredskapshjem er hensiktsmessig i forhold til direkteplasseringer i fosterhjem. Jeg har derfor valgt ut to intervjutema som jeg mener kan belyse dette, til nærmere diskusjon. Temaene er aktuelle på ulike nivå, ved at det første befinner seg på et samhandlingsnivå knyttet til informantenes erfaringer, mens det andre ligger på et mer overordnet faglig og politisk nivå.

Det første temaet handler om barnets møte med fosterforeldrene, og hvordan barnets omsorgsbehov kan bli møtt i overføringsprosessen. For å belyse det, vil jeg ta utgangspunkt i informantenes formidling av sine erfaringer, og knytte disse til omsorgsdimensjonene i Schofield og Beek (2005, 2006) sin Trygg Base- modell. Hensikten med det er å vise hvordan barns behov for særlig sensitiv omsorg i en slik prosess, kan bli ivaretatt utfra denne modellen. Videre vil jeg vise hvordan Hafstad og Øvreeide (2011) sine Utviklingsstøttende dialogprinsipper, gjør seg gjeldende i beredskapsmødrenes samspill med barna i løpet av plasseringsprosessene, og hvordan de legger til rette for å triangulere barnet inn mot fosterforeldrene.

Det andre temaet jeg vil diskutere er forhold som taler for og imot at små barn som blir akutt plassert, blir plassert i direkte i fosterhjem, heller enn i beredskapshjem. Gjennom intervjuene ble informantene spurt om hva de mente om dette temaet, og i den delen av diskusjonen vil jeg sammenstille deres synspunkter med forskningsfunn og faglitteratur vedrørende temaet.

5.1 Trygg base i barnets møte med fosterforeldre

Rutinehåndboken for kommunenes arbeid med fosterhjem (BLD, 2006) fremholder at overføringsprosessen skal gjennomføres med hensyn til barnets beste, og at prosessen skal tilpasses det enkelte barns behov. I det følgende vil jeg vise hvordan beredskapsmødrene bidrar til at overføringer gjennomføres i tråd med denne føringen.

Proessen der barnet skal bli kjent med fosterforeldrene starter ifølge informantene som regel i beredskapshjemmet, og fortsetter i fosterhjemmet (Skilbred & Skulstad, 2002; Bunkholdt, 2010). I denne fasen skal beredskapsmødrene støtte barnet når det introduseres for sine nye omsorgspersoner. Slik kan denne fasen, som tidligere beskrevet, forstås som en triangulerende prosess, hvor beredskapsmødrene kan bruke omsorgsdimensjonene (Schofield & Beek, 2006),

og de Utviklingsstøttende prinsippene (Hafstad & Øvreeide, 2011) for å bidra til at barnet opplever trygghet i overføringsprosessen.

Selv om overføringsfasen oftest begynner i beredskapshjemmet, ønsker noen barn å se fosterhjemmet med en gang:

6: Har noen unger der det har vært veldig viktig for dem å komme i besøk i fosterhjemmet veldig kjapt. Bare å gå inn og se hvor det er. For de klarer på en måte ikke å gå videre i sin prosess her før de vet hvor de skal. De må ha løpt litt rundt i rommet der og sjekket skapdører. Og det har vi som regel fått til når jeg har sagt at det trengs, så gjør vi det. Så fortsetter vi med å bli kjent her, sånn at fosterforeldrene best mulig kan ta med seg våre vaner og uvaner, og ungene sine vaner, og vet noe om hvordan de har det, og at ungene skal bli så trygge på fosterforeldrene som mulig, før vi snur og begynner å gå på besøk.

Her ser vi et eksempel på hvordan beredskapsmoren gir innhold til omsorgsdimensjonen Å gi samarbeidsinnstilt omsorg. Når barn ønsker å se fosterhjemmet på et tidlig tidspunkt i prosessen, og beredskapsmoren vurderer at det kan hjelpe barnet til å gå videre i prosessen, legges det til rette for et tidlig besøk. Slik kan barnet tidlig i prosessen oppleve at det har innflytelse på hvordan overføringsprosessen blir, og dermed kjenne seg kompetent (Schofield & Beek 2006). At barnet blir gitt innflytelse i denne tidlige fasen, viser også hvordan dialogprinsippet om barnets subjekt plass blir anvendt. I en prosess med klart voksenstyrt mål, er det sentralt at barnet gis mulighet for å komme med ønsker, og til å påvirke samspillsprosessen (Hafstad & Øvreeide, 2011).

I den første fasen i beredskapshjemmene formidlet de fleste av informantene at deres rolle er å legge til rette for at barnet skal kunne se de nye omsorgspersonene, og mindre at de nye omsorgspersonene aktivt skal tilnærme seg barnet og skape kontakt. Det første møtet mellom barnet og fosterforeldrene skal være som et kort besøk på barnets premisser. En av informantene formidlet det slik:

1: Og da instruerer vi de: «Nå er dere på besøk, dere kjenner ikke ungen, dere må holde dere i bakgrunnen og la ungen styre».

At beredskapsmoren på vegne av barnet setter premissene for det første møtet, kan knyttes til dialogprinsippet om ansvarlighet, som handler om å ta et overordnet ansvar for at det er trygge rammer for samspillet mellom de nye omsorgspersonene og barnet. Det første møtet er begynnelsen i en trianguleringsprosess, der barnet har behov for beredskapsforeldres støtte.

(Hafstad & Øvreeide, 2011). En av beredskapsmødrene ga et eksempel på hvordan hun har brukt ansvarlighetsprinsippet, og samtidig lagt til rette for å triangulere barnet inn mot fosterforeldrene:

4: Så sitter gjerne fosterfamilien i en sofa, så sitter jeg med barnet på andre siden. Så bare for å få sett på dem, leker litt på golvet, holder på litt.. Men ikke at de skal måtte forholde seg til dem.. og fosterforeldrene skal ikke ta mye initiativ heller, ovenfor dem. Skal la de få tid til å venne seg til at her er kommet noen ny folk på banen. Første samvær skal bare være besøk. Sant det er ikke naturlig heller at det kommer et menneske som du ikke kjenner fra før, plutselig skal forholde seg veldig. Du viser jo alltid interesse for et barn selvfølgelig når du kommer inn i en familie, men på barnet sine premisser.

Gjennom dette sitatet forklarte informanten hvordan hennes fysiske tilstedeværelse med barnet i sofaen var viktig for barnets trygghetsfølelse. Å være tilgjengelig for barnet fysisk og emosjonelt, er en av omsorgsdimensjonene i Trygg Base- modellen. Ved å sitte lett tilgjengelig for barnet som en trygg havn, er hensikten at barnet skal oppleve situasjonen så trygg som mulig. Samtidig kan beredskapsmoren i en slik situasjon, fungere som en «buffer» mellom barnet og fosterforeldrene, ved at det ikke legges press på at barnet må tilnærme seg nye fremmede med det første. Informanten forklarte videre hvordan hun kan støtte barnet gjennom samværet, ved at det gjennomføres på barnets premisser:

4: Altså det er ikke sånn at barn skal måtte forholde seg til familiene. Vi har barn som bare har stått kjøkkenet, mens vi har sittet i stuen. Sier gjerne «vil ikke hilse på de». sier da at «du trenger ikke hilse på dem». Så ser de, så får de bekreftet, hele tiden støtte på at de kan gjøre det de selv kjenner de kan klare. En jente vi hadde, brukte det hele første samværet til å bare stå ute i vinduet, og se på dem gjennom vinduet. Og hun fikk «så flott at du stod der og så på dem»,

Sitatet er ett eksempel på hvordan møtet med fosterforeldre kan gjennomføres ut fra barnets behov og ønsker, gjennom Å gi samarbeidsinnstilt omsorg til barnet, og Å respondere sensitivt på barnets uttrykk. Den første omsorgsdimensjonen vises gjennom at beredskapsmor gir barnet valg og innflytelse på møtet ved å akseptere at barnet står utenfor rommet. Den andre omsorgsdimensjonen vises ved at beredskapsmor gir barnet bekreftelse på sine utrygge følelser knyttet til møtet med nye omsorgspersoner, og barnets behov å få holde avstand i begynnelsen.

Det fremkommer av situasjonen beskrevet ovenfor, at beredskapsmor gir barnet en subjekt plass, ved at det får anledning til å regulere og påvirke situasjonen. Beredskapsmorens inntoning til barnets tilstand og situasjon bidrar til at barnet opplever seg som trygt. Når barnet viser skepsis til fosterforeldrene og ønsker å holde avstand, og så opplever å bli bekreftet på sine følelser og handlinger, kan det hjelpe barnet til å forstå og akseptere følelsene det har i møtet med sine fosterforeldrene (Hafstad & Øvreide, 2011).

Målet med de gjentatte besøkene er at barnet og fosterforeldrene skal bli gradvis kjent med hverandre. Informantene var opptatte av at bli- kjent prosessen skal styres slik at den skjer i et tempo som barnet virker komfortabel med. Flere informanter forklarte hvordan de bevisst prøver å legge til rette for at fosterforeldrene gradvis skal bli godt kjent med barnet.

1: Så kommer fostermor, først kanskje halvannen time... neste gang to timer og så øker vi. Og så passer vi på å legge besøkene til forskjellige tider på dagen, sånn at hun er med på måltid, etter hvert med på stell. Og hele tiden så styrer jeg det, og sier at nå, hvis jeg må. Men noen ganger er de veldig gode så de klarer det selv, men det å si at «nå må du rygge» eller «nå kan du gå frem».

Det informantene her fortalte, dreier seg om at fostermor skal bli kjent med barnets rutiner, slik at disse kan overføres sammen med barnet. Måten beredskapsmor styrer på preges av sensitivitet i forhold til barnet i den situasjonen barnet befinner seg. En annen informant snakket om hvordan fosterforeldre kan bli kjent med barnets interesser, og bruke dette til å begynne opprettelsen av et tillitsforhold med barnet.

4: Vi setter oss med kjøkkenbordet, har for eksempel en type aktivitet som barnet er trygg på. Leke med lego, sitte å tegne. Da setter jeg fosterforeldrene i gang med å tegne, jeg sitter og tegner, så sitter vi og koser oss. Så blir vi veldig godt kjent i sånne settinger som det. Må holde på med ting som barnet liker. Et barn for eksempel, som elsker å servere ting, da lekte vi restaurant, sitter ved kjøkkenbordet og tar imot bestilling osv... Og du ser når vi hele tiden prøver å gå innenfor barnet sine premisser der, så utvikler de et tillitsforhold, de ser at jeg går god for dem...

Sitatet ovenfor beskriver hvordan det etableres samspill mellom barnet og fosterforeldrene, med beredskapsmorens støtte og tilstedeværelse. Beredskapsmorens tilgjengelighet er sentralt i forhold til barnets opplevelse av å ha en trygg base nær seg (Schofield & Beek, 2006). Innholdet i samspillet tar utgangspunkt i barnets interesser, slik at barnet blir gitt subjekt plass,

og grunnlaget for god rytme i samspillet blir lagt. Slik kan barnet oppleve å ha innflytelse på hvordan samspillet kan foregå, og fosterforeldrene får sin mulighet til å respondere og bidra til rytmen i samspillet. Også dialogprinsippet om ansvarlighet og relevans blir illustrert, ved at beredskapsmor tar ansvar for å legge til rette for situasjoner som kan styrke samspillet mellom barnet og fosterforeldrene. Det handler om å inkludere fosterforeldrene i barnets verden, og oppmuntre til triangulering.

Neste steg i bli- kjent prosessen er at barnet og fosterforeldrene kan tilbringe tid sammen uten at beredskapsmor er til stede. En informant forklarte hvordan det kunne foregå:

5: Og på neste møte så sitter de kanskje ved siden av hverandre. Og så trekker jo jeg meg litt og litt vekk, sånn at de får prate mest mulig sammen. Og etter 3- 4 besøk, så går de gjerne ut litt uten meg, sånn at de blir bedre og bedre kjent. Tar de med seg på tur i bilen en time, og finner på noe.

En annen informant oppsummerer kort prosessen på denne måten:

6: Den første tiden er jeg veldig tett på, så prøver jeg å trekke meg ut og overlate så mye som mulig til fosterforeldrene, når jeg ser på en måte at det passer barnet.

Informanten ovenfor beskrev hvordan samværene begynner med tett tilstedeværelse fra beredskapsmor, og fortsetter med en gradvis overgang til at beredskapsmoren er mindre deltakende. Tempoet i denne overgangen styres av barnets signaler og behov, som det er beredskapsmoren som har best kunnskap om, og dermed kan ha det overordnede ansvaret for prosessen.

5.1.1 Sammendrag

Mest fremtredende i forhold til barnas møte og samvær med fosterforeldre, var beredskapsmødrenes opptatthet av at prosessen skal foregå på barnas premisser. For å oppnå dette, var informantene særlig opptatte av viktigheten av å være tilgjengelig for barnet, og av ikke å utsette det for press. De formidlet at det er særlig viktig å følge med på barnets signaler, og ut fra sitt kjennskap til barnet vurdere hvor trygt barna til enhver tid er med fosterforeldrene, og i hvilken grad det kan overlates til dem uten at beredskapsmoren er tilstede. De fortalte også om hvordan de legger til rette for, og tar ansvar for at samspillet foregår med utgangspunkt i barnets interesser og initiativ, slik at barnet kan oppleve å ha innflytelse i samspillet. Når barnet får være med å bestemme innholdet i samspillet, gis fosterforeldre muligheten til å respondere og bli kjent med barnet, på barnets premisser.

5.2 Mellomplassering eller direkteplassering?

Informantenes erfaringer fra overføringsprosessene aktualiserer etter min oppfatning en debatt om gevinster og omkostninger for barna ved henholdsvis direkteplassering i fosterhjem, og mellomplassering i beredskapshjem. Andre del av min problemstilling omhandler dette temaet, og vil derfor bli diskutert nærmere under dette avsnittet, med utgangspunkt i synspunkter fra mine informanter, og fra faglitteratur og forskning.

Smeplass (2009) henviser til Bufetat Sør sitt strategiskriv for 2009, som la føringer for at alle barn under fire år skulle plasseres direkte i fosterhjem. Føringen har som mål å ivareta barns tilknytningsbehov, og unngå brudd fra tilknytningspersoner. En naturlig konsekvens av en slik ordning vil være at beredskapshjem i mindre grad benyttes som plasseringssted for de minste barna ved akutt plasseringer. Havik et al. (2012) skriver at flere fosterhjemtjenester har hatt en målsetting om direkteplasseringer, og oppfordrer til å følge utviklingen med forskning.

Jeg spurte informantene mine om de har tenkt at barn som har vært plassert hos dem i beredskapshjemmet, heller skulle blitt plassert direkte i fosterhjem. Da de fikk dette spørsmålet, var det noen som i liten grad hadde reflektert over denne problemstillingen, mens andre informanter virket å ha et tydelig standpunkt. Uansett ga samtlige informanter det samme svaret, noen etter å ha tenkt seg litt om. Svaret var at de aldri eller sjelden hadde tenkt det i forhold til barn de hadde hatt plassert hos seg.

5.2.1 Å finne riktig fosterfamilie

Noen av informantene forklarte at tiden i beredskapshjemmet kan brukes til å utrede barnet, og finne en god match:

4: Jeg har jo alltid fått inn barn som har spesielle behov som, gjerne noe ruskader, medikamenter. Selv om det har vært små barn, føler vi at det har vært en god periode for dem å være i et beredskapshjem, for å være sikker på at vi får en match videre, med at vi får et fosterhjem som kan ta imot det barnet med de behovene de har.

Beredskapshjem som en arena for utredning av barna, ble beskrevet mer inngående av denne informanten:

7: I de aller fleste tilfeller så vinner barnet på det. Det er min opplevelse av det. For det at vi går så inn i disse plasseringene, og det å bli kjent med dem, få utredet dem, hva er det vi har med å gjøre? Hva er dette barnet sitt behov? Sånn at den dagen de skal flyttes inn i noe som

skal være mer permanent, så er forutsetningene der for å finne den rette familien, og for å få presentert et riktig bilde av det de får i hus, sånn at sjansene for at de kan stå i det er større.

Bunkholdt og Sandbæk (2008) fremholder at dersom barneverntjenesten skal klare å finne riktig fosterhjem til barn, er det en forutsetning at barnevernet har tilstrekkelig kunnskap om barnets behov og funksjon, og at plasseringens målsetting er mest mulig avklart. Å gjennomføre en matchingprosess i en direkteplassering kan være en utfordring. Havik et al. (2012) påpeker nettopp denne utfordringen, ved å stille spørsmål om barnets særlige behov da vil være godt nok utredet. Ved å benytte beredskapshjem som en mellomplassering, gis det mulighet for å utrede barnets funksjon og behov, og benytte tiden til å finne et passende og langsiktig omsorgstilbud i fosterhjem dersom barnet ikke skal tilbakeføres til biologiske foreldre (Christiansen, Havik & Anderssen, 2010; Havik et al., 2012).

Det er imidlertid trolig at ikke alle akuttsaker er ukjente for barneverntjenesten. Beslutningen om å akuttplassere barnet gjøres ofte etter lang tids kjennskap til barnets situasjon, og som en følge av en såkalt «trigger» (Christiansen & Anderssen, 2010). Slik sett kan barnevernet tenkes å ha hatt god anledning til å utrede barnets funksjon og behov, for å forberede en plassering, og å vurdere potensielle fosterhjem for det enkelte barnet. Dersom det gjøres, kan muligheten for en god og riktig plassering styrkes. Det er imidlertid usikkert i hvilken grad barneverntjenesten gjennomfører utredninger i saker hvor barnet mottar hjelpetiltak.

En akutt plassering i fosterhjem kan også medføre at barnet mister muligheten for en god overgang til fosterhjemmet, i og med at barnet ikke får medvirke eller ha innflytelse på prosessen, slik som beredskapsmødrene har formidlet at de er opptatte av at barnet har behov for å ha. Parallelt kan fosterforeldre fratras muligheten til å bli kjent med barnet de skal ta imot, og muligheten for å legge til rette for en god innflyttingsprosess. (Berg, 2010; Smeplass, 2010).

5.2.2 Situasjonen rundt barnet

Akuttplasseringer vil som hovedregel medføre stress for barnet (Baugerud & Melinder, 2012). I tillegg kan det medføre sterke reaksjoner hos biologiske foreldre, og slik skape kaotiske omstendigheter for barnet. Noen informanter formidlet hvordan den første perioden i beredskapshjemmet ofte byr på store utfordringer:

3: Vi har omtrent ikke hatt saker som ikke har vært veldig turbulente. Vi har måttet gå ut av hjemmet, og ungene våre har vært vekkplassert... utrolig mye ekstreme tilfeller. Og jeg kan

ikke forstå hvordan et fosterhjem skulle mange ganger klare de belastningene og i tillegg vite at dette skal vi ha i 18 år, eller i 17 år. For det er noe med at vi overlever det, det er bare en periode. Som oftest når de går videre fra oss til fosterhjem, så har dette roet seg.

Slik jeg oppfatter informanten, synes midlertidigheten i plasseringen noen ganger å være en beskyttende faktor for barnets videre omsorgssituasjon. Jeg tolker det slik at den avklarte midlertidige rollen kan gi krefter til ikke å gi opp når det er særlig mye bråk og støy rundt barnet. Det kan også tenkes at flere erfaringer med slike perioder gir en forståelse av at de faktisk er perioder, som vil dempes ned når foreldrene etter hvert håndterer sine taps- og krisereaksjoner. I krevende perioder med mye turbulens som beredskapsmoren beskrev, vil det være vanskelig å forholde seg til uten å ha erfaringer, forståelser og særlig kompetent veiledning og støtte. Beredskapsmoren mente også at det fremtidige fosterhjemmet ville ha bedre forutsetninger for å tenke langsiktig i forhold til plasseringen, dersom situasjonen rundt barnet har roet seg i løpet av tiden i beredskapshjemmet, noe en annen informant utdypet nærmere:

5: Jeg ville jo tro at i de aller fleste tilfeller så er det en fordel for fosterforeldrene at de har bodd hos oss en stund først. Fordi at de er jo... Å få de inn i døgnrytme, faste måltider, og få trygghet og alt dette rundt dem, det tar litt tid altså. Det er veldig stor forskjell på de barna som kommer inn her, og kommer ut herfra 8 måneder senere. Det er stor forskjell i de aller fleste tilfeller altså. Så for at fosterforeldrene skal stå i det, så tenker jeg at det er en fordel, rett og slett.

Informanten ovenfor la vekt på at en fordel med oppholdet i beredskapshjemmet, er at barnet kan få stabilisere og utvikle seg i beredskapshjemmet, slik at forutsetningene for en vellykket start i fosterhjemmet blir styrket.

5.2.3 Usikkerhet vedrørende barnets fremtidige omsorgssituasjon

Noen informanter mente direkteplasseringer kan være problematiske dersom fosterforeldre skal gå i usikkerhet, med hensyn til om barnet skal forbli hos dem eller ei:

1: Sakene som vi har hatt med så små unger som det har vært aktuelt med, har vært så uklare. Sant, at da tenker jeg og for en foster familie og få en unge og miste den igjen, er verre enn for oss å føre de hjem igjen. For det er tøft nok for oss å følge de hjem igjen

Dersom vi ser på fordelingen mellom tilbakeføring til foreldre og overføring til fosterhjem i studien til Havik et al. (2012), ligger den på henholdsvis 44 og 47 prosent. Undersøkelsen

viste også at i 46 prosent av plasseringene, var det uavklarte planer om barnets fremtidige omsorgssituasjon ved plasseringens begynnelse. Etter min oppfatning vitner det om en betydelig uforutsigbarhet ved plasseringens begynnelse om hvordan utfallet av en akutt plassering i beredskapshjemmet vil bli. Det er imidlertid all grunn til å tro at det først og fremst er barn hvor planen er oppvekstplassering som blir direkteplassert. Utfordringen er at planer ikke alltid blir virkelighet, og særlig når saken ennå ikke har vært behandlet av fylkesnemnda.

Bunkholdt (2010) forklarer at rollen som beredskapshjem innebærer å skape en relasjon til barnet, som er forutsatt å skulle være kortvarig, mens rollen som fosterforeldre har et lengre perspektiv og hensikt. Et spørsmål som kan stilles knyttet til uforutsigbarheten, er i hvilken grad fosterforeldre og barn vil kunne forholde seg til en slik usikkerhet knyttet til barnets fremtidige omsorgssituasjon (Smeplass, 2009; Bunkholdt, 2010).

Smeplass (2009) mener det er urimelig å forvente at fosterforeldre som er motivert for å ta imot et barn for å tilby dem trygge oppvekstvilkår, samtidig skal være forberedt til å levere barna tilbake til foreldre. En uavklart omsorgssituasjon, vil for mange fosterforeldre være svært emosjonelt og praktisk utfordrende. Havik et al. (2012) antyder at dersom fosterforeldre opplever at barnet blir tilbakeført til foreldrene, står en i fare for å miste dem som fosterforeldre. Berntsen (2011) fant at en viktig motforestilling mot å bli fosterforeldre var muligheten for at barnet skulle bli tilbakeført til foreldrene, mens en av de viktigste motivasjonsfaktorene var ønsket om å bli en større familie.

Hensynet til fosterforeldre ved uavklarte saker ble også trukket frem av beredskapsmødrene, og da særlig den emosjonelle belastningen ved å levere fra seg barn en er innstilt på å ha langvarig omsorgsansvar for. Ifølge Ackerman og Dozier (2005) sine funn kom det frem at fosterforeldre kan vegre seg mot å investere i barnet i frykt for tilbakeføring til foreldre, på grunn av tidligere erfaringer med dette. Konsekvensen ved gjentatte slike erfaringer, kan også ifølge informantene være at potensielt gode fosterforeldre går tapt, slik denne informanten antydet:

6: Det er ikke så lett når du på en måte er innstilt på å ta imot et barn, og levere videre igjen, så skal du ta imot et nytt barn som du tenker skal være hos deg, så skal det leveres hjem igjen. Jeg tenker at det er heller ikke helt greit, det tror jeg kan slite ut en del gode fosterforeldre.

5.2.4 Barnets behov for særlig sensitiv omsorg

Det å bli plassert akutt vil ofte utløse stress- og krisereaksjoner hos barnet (Dozier & Bick, 2007). Det kan være vanskelig for et «vanlig» fosterhjem å gi et akutt plassert barn kompetent nok hjelp, slik et beredskapshjem kan. Noen informanter la vekt på opplæringen som beredskapsmødre får, knyttet til å utøve særlig sensitiv omsorg for barn som befinner seg i en krisesituasjon:

6: Ja, og så vi er jo på en måte mer trent mer til å ta imot de som kommer akutt, enn det fosterforeldrene egentlig er. De er ekstremt sårbare den første tiden, på hva de møter. Så jeg tenker at et kortvarig opphold i beredskapshjem ofte kan være det beste. Det gjør jeg.

Beredskapshjemmenes definerte oppgave er å ivareta barn i krisesituasjoner, og umiddelbart møte dem med mål om at barnet skal opprette tillit til voksne. Derfor mener Smeplass (2009) at tiden i beredskapshjemmet må ses som en periode der barnet må få tid og rom for å bearbeide sorgene etter separasjon fra biologiske foreldre, og samtidig bruke tiden som en utviklings- og forberedelsesprosess for en ny omsorgssituasjon hos fosterforeldre. Hun mener beredskapshjem er godt rustet til å ivareta begge oppgavene, ved at de har kompetanse til å utøve særlig sensitiv omsorg for barnet i et «her og nå» perspektiv, med en bevisst innstilling på å hjelpe barnet der det befinner seg sin utviklingsprosess.

For mange barn er møtet med beredskapshjemmet første gangen barnet får erfaring med omsorgspersoner som gir utviklingsstøttende omsorg (Bunkholdt, 2010). Ifølge Schofield og Beek (2005, 2006) har barn som blir plassert utenfor hjemmet behov for omsorg som krever at omsorgspersonene må investere ekstra mye i dem ved å være tilgjengelige for deres særlige behov, som de forklarer gjennom Trygg Base- modellen. Schofield og Beek (2005) mener at når barnet tas ut av hjemmet og opplever tilgjengelige og sensitive omsorgspersoner, kan dette fungere som et vendepunkt, og gi grobunn for modifikasjoner i barnets indre arbeidsmodeller. Hvis barn direkteplasseres ved akuttsaker, er det grunn til å stille spørsmål ved om forutsetningene er tilstede for at fosterforeldre umiddelbart kan tilby barnet den særlig sensitive omsorgen det har behov for i den første fasen. Dette gjelder særlig dersom både fosterforeldre og barnet lever i usikkerhet om fremtiden (Ackerman og Dozier 2005).

5.2.5 Sammendrag

Overordnet mente informantene at det i akutte og uavklarte saker er positivt for barnet å bli plassert i beredskapshjem fremfor direkteplassert i fosterhjem. De trakk frem flere gevinster. En gevinst de trakk frem var at plassering i beredskapshjem gir en god anledning til å

kartlegge barna, og å finne fosterhjem som kan ivareta det enkelte barn på måter barnet har behov for. Videre trakk de frem muligheten for å stabilisere barnet og situasjonen rundt barnet, og slik styrke forutsetningene for en vellykket plassering i fosterhjemmet. Som en siste gevinst trakk de frem at usikkerheten rundt barnas fremtidige omsorgssituasjon vil være avklart før plasseringen i fosterhjem. I den forbindelse vektla informantene den emosjonelle belastningen det kan være for fosterforeldre som er motiverte for oppvekstplasseringer, må levere fra seg barnet igjen. Noen hevdet at en da står i fare for å miste potensielt gode fosterforeldre.

5.3 Studiens begrensninger og styrker

Argumentasjonen i diskusjonskapitlet vedrørende direkteplasseringer i fosterhjem er basert på informantenes synspunkter, samt litteratur og forskning som underbygger deres synspunkter. Forskning og faglitteratur som omhandler tema for den delen av problemstillingen er begrenset, og argumenterer i stor grad likt mine informanter. Konsekvensen for oppgaven blir at motargumenter i mindre grad kommer frem.

Kildene mine er beredskapsmødre, en av flere aktører i en overføringsprosess. Andre involverte som fosterforeldre, saksbehandlere, beredskapskonsulenter og barna selv, har ikke fått mulighet til å formidle sine erfaringer. Slik sett er oppgavens funn og diskusjon avgrenset til beredskapsmødrenes virkelighet, og deres formidling av den.

Jeg har imidlertid fått tilgang til personer som har mye kunnskap både om barna, og om prosessene. Informantene mine har lang erfaring med overføringsprosesser til fosterhjem, og jeg opplever at de har gitt troverdige og nyanserte bilder av sine erfaringer. Informantenes erfaringer og betraktninger, og oppgavens gjengivelse og drøfting av disse, kan bidra til økt kunnskap om så vel bruken av beredskapshjem som tiltak, som overgangen fra beredskapshjem til fosterhjem.

Informantene har vært villige til å dele sine personlige erfaringer, og gitt meg mulighet til å få nærhet til datamaterialet mitt, gjennom kvalitative intervjuer. Intervjuene har alle foregått på omtrent samme måte, og de samme temaene har blitt snakket om gjennom alle intervjuene. Det har gitt meg god mulighet til å tilnærme meg datamaterialet på en systematisk måte, og til å presentere kategorier som informantene kan gjenkjenne.

6.0 Avsluttende betraktninger, og behov for videre kunnskap

Mitt formål med oppgaven har vært å få frem beredskapsmødrenes erfaringer vedrørende overføringer av barn fra beredskapshjem til fosterhjem, og synspunkter på bruk av beredskapshjem som mellomplassering fremfor direkteplassering i fosterhjem. For å danne grunnlag for teoretisk perspektiv og diskusjon i oppgaven, har jeg søkt og funnet faglitteratur og forskning innenfor en tilknytningsteoretisk ramme.

Når det gjelder overføringsprosessen har jeg vist hvordan beredskapsmødrene benytter seg av dimensjoner fra Trygg Base- modellen og prinsipper for utviklingsstøttende samspill, og slik drar nytte av tilknytningsteori for å bidra til minst mulig belastende overganger for barna som flytter til fosterhjem. Informantene sine beskrivelser av overføringsprosessene viser i stor grad hvordan hensynet til barnet blir fokusert og ivaretatt gjennom planlegging, barnets møte med fosterforeldrene, og i tiden etter overføringen til fosterhjemmet. Bruk av beredskapshjem har dermed mulighet for å gi barnet en subjektposisjon i en svært vanskelig situasjon.

Vedrørende diskusjonen om bruk av beredskapshjem, fant jeg sammenfallende argumentasjon mellom faglitteraturen og informantenes utsagn. Synspunktene er preget av en gjennomgående skepsis mot å direkteplassere barn i fosterhjem ved akuttsaker, og argumenterer for bruk av beredskapshjem. Muligheten for å finne en «riktig» fosterfamilie, og hensynet til både barn og fosterforeldre i uavklarte saker er sentrale argumenter, og barnas omsorgsbehov i krisesituasjoner blir særlig vektlagt. På bakgrunn av dette kan det synes å være gode grunner til å benytte beredskapshjem som en mellomplassering.

Diskusjonen om direkteplassering kan synes å være et spørsmål om det er til barnets beste at det fokuseres mot én separasjon fremfor to, med tanke på belastningene en separasjon i seg selv kan medføre. Imidlertid er det også et spørsmål om det heller skal fokuseres mot gevinstene ved en mellomplassering og en god overføringsprosess, selv om det innebærer to flyttinger. Dersom direkteplasseringer kan føre til at barn opplever færre separasjoner, er det få som vil argumentere mot det. Dersom konsekvensene er at barn opplever at fosterhjemsforhold bryter sammen som følge av direkteplasseringer, vil barnet likevel gjennomgå to separasjoner, da med mindre kontroll og kvalitet. Det kan tenkes at kvalitativt gode overføringer vil kunne oppveie eller være bedre for barnet, selv om antallet plasseringer kan bli høyere.

Både Havik et al. (2012) og Backe – Hansen et al. (2013) har etterlyst forskning som kan gi kunnskap om konsekvenser ved å plassere barn direkte i fosterhjem når plasseringen må skje

akutt. Funn og diskusjoner i denne oppgaven indikerer behov for kunnskap om gevinster og omkostninger ved mellomplassering i beredskapshjem, versus direkteplassering i fosterhjem. I den forbindelse er det behov for kunnskap om- og eventuelt i hvilken grad plasseringer i fosterhjem vedvarer eller bryter sammen, og hvorfor. Videre er det behov for kunnskap om en planlagt midlertidig plassering vil forringe barnets mulighet til å bygge opp varige og trygge tilknytningsforhold. Til slutt er det behov for kunnskap om en planlagt midlertidig plassering etterfulgt av en god overføringsprosess vil virke utviklingsstøttende for barnet.

Beredskapshjemmenes særlige kompetanse knyttet til å ivareta barn i krise er brukt som argument av informantene, og også i faglitteraturen, for å benytte beredskapshjem som en mellomplassering. Trolig har forskjellene mellom beredskapshjem og fosterhjem vedrørende den opplæring og veiledning de mottar, og forskjellene vedrørende målsettingene for de to plasseringsformene, betydning for utvikling av kompetanse og omsorgsutøvelse. Det er uansett behov for kunnskap om, og i tilfelle hvordan ulikhetene har betydning for barna, og om forskjellene i praksis er som beskrevet i faglitteraturen.

Denne oppgaven har belyst beredskapsmødrenes perspektiv. For å få frem flere sider knyttet til overføringsprosessene, kan det være hensiktsmessig å få belyst saksbehandlers og fosterforeldres perspektiver. Ikke minst vil det være viktig å få frem kunnskap om hvordan barna selv opplever det å flytte fra beredskapshjem til fosterhjem.

Litteraturliste

- Ackerman, J. P., & Dozier, M. (2005). The influence of foster parent investment on children's representations of self and attachment figures. *Journal of Applied Developmental Psychology, 26*(5), 507-520. doi:10.1016/j.appdev.2005.06.003
- Anke, T. (2007). Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 44*(10), 1230-1238.
- Backe- Hansen, E., Christiansen, Ø., & Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling*. Notat 2/ 2013, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). *Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem*. Hentet fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2006/q-1102-rutinehandbok-for-kommunenes-arbe.html?id=451231
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet. Hentet fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/Veileder_barne_og_likestilling.pdf
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2010). *Retningslinjer for statlige familiehjem og beredskapshjem -om ansvarsfordeling og krav til kompetanse*. (Rundskriv Q-28/2010). Hentet fra <http://www.regjeringen.no/pages/3016981/992248406-1-201001014-25.pdf>
- Barnevernloven (1992) *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100*
- Baugerud, G. A., Augusti, E., & Melinder, A. (2008). Plassering i regi av barnevernet. *Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern*. Hentet fra <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/NBBF/EKUPplassering2008.pdf>
- Baugerud, G. A., & Melinder, A. (2012). Maltreated Children's Memory of Stressful Removals from Their Biological Parents. *Applied Cognitive Psychology, 26* (2), 261-270. doi:10.1002/acp.1817
- Berg, T. (2010). Adopsjon som barneverntiltak- Hvordan gikk det med barna? Rapport fra praksis. *Tidsskriftet Norges barnevern, 1*, 48- 59. Hentet fra <http://www.idunn.no/ts/tnb/2010/01/art04>

- Bernier, A., Ackerman, J. P., & Stovall-McClough, K. C. (2004). Predicting the quality of attachment relationships in foster care dyads from infants' initial behaviors upon placement. *Infant Behavior & Development, 27*(3), 366-381.
doi:10.1016/j.infbeh.2004.01.001
- Berntsen, W. (2011). *Undersøkelse blant fosterforeldre 2010*. Oslo: Synovate
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T., & Mothander, P. R. (2008). *Tilknytningsteori. Betydningen af nære følelsesmæssige relationer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Braarud, H. C., & Nordanger, D. Ø. (2011). Kompleks traumatisering hos barn: En utviklingspsykologisk forståelse. *Tidsskrift for norsk psykologforening, 48*, 968- 972
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*, 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. (3 ed.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bunkholdt, V. (2012). Når små barn skal flytte. In H. Sundt (Ed), *Fosterhjemshåndboka*. Oslo: Kommuneforlaget
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christiansen, Ø., & Anderssen, N. (2010). From concerned to convinced: reaching decisions about out-of-home care in Norwegian Child Welfare Services. *Child & Family Social Work, 15*(1), 31-40.
- Christiansen, Ø., Havik, T., & Anderssen, N. (2010). Arranging stability for children in long-term out-of-home care. *Children and Youth Services Review, 32*(7), 913–921.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Dozier, M., & Bick, J. (2007). Changing Caregivers: Coping with early adversity. *Pediatric Annals, 36*(4), 205-208.
- Flaatten, E. S., & Sandbæk, M. (1982). *Barnevern - barnas vern?: en undersøkelse av 233 barnevernsklienter i Oslo*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Forskningsetiske komiteer. (2006). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Hentet fra <http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

- Fosterhjem.no. (2011, 21. november). Beredskapshjem. Hentet fra <http://www.fosterhjem.no/hva/beredskapshjem/>
- Gilje, N. Grimen, H.(2009). *Samfunnsvitenskapens forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget
- Hafstad, R. & Øvreeide, H. (2011). *Utviklingsstøtte. Foreldrefokusert arbeid med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Halkier, B. (2002). *Fokusgrupper*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Havik, T. (2004). Det barnevernfaglige kunnskapsgrunnlaget. In Havik, Larsen, Nordstoga & Veland. *Barnevernet. Forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldrene ser det -II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Bergen: Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.
- Havik, T., Jacobsen, R., Hjelmås, M., & Johannson, M. (2012) Plasseringer i beredskapshjem. Hvor lenge varer de- og hvorfor? *Tidsskriftet Norges barnevern, 2012(4)*, 250- 266
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.
- Howe, D (ed.) (1996). *Attachment and loss in child and family social work*. Aldershot: Ashgate
- Howe, D (2011). *Attachment across the Lifecourse. A brief introduction*. London: Palgrave Macmillan
- Jacobsen, H. (2005). *Tilknytning hos små barn i fosterhjem*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Johansson, M. (2012). Beredskapshjem. In H. Sundt (Ed.), *Fosterhjemshåndboka* (s. 67-69). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2012). Tidlig barneverninnsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning. *Tidsskriftet Norges Barnevern, 89 (3)*, 116-134

- Lehmann, S. & Nordanger, D. (2011). Reflective foster care for maltreated children, informed by advances in the field of developmental psychopathology. *Children and Trauma*. Hentet fra <http://sor.rvts.no/no/fagstoff/barnevern/>
- Lund, K., & Fernholt, M. (2005). "Mor og far og de 69 ungene": erfaringer fra ett beredskapshjem. Masteroppgave, Diakonhjemmet Høgskole, Aline barnevernsenter, Oslo.
- Schofield, G., & Beek, M. (2005). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 3-25.
doi:10.1080/14616730500049019
- Schofield, G & Beek, M. (2006). *Attachment handbook for foster care and adoption*. London: BAAF
- Silverman, D. (2011). *Interpreting qualitative data*. London: SAGE Publications.
- Skilbred, D., & Skulstad, J. (2002). Etableringsfasen i fosterhjem: videostøttet veiledning til fosterforeldre. Vol. 2002:1. (*Rapportserien 26 s.*) Hentet fra https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/2091/Etableringsfasen_i_fosterhjem_rapport_serien1-02.pdf?sequence=1
- Smeplass, S. F. (2006). Jeg vil ikke flytte, men jeg må. *Fontene*, 2006 (5).
- Smeplass, S. F. (2009). Tilknytningsteori i møte med praksisfeltet ved plassering av små barn i fosterhjem. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2009 (3), 158- 171
- Smeplass, S. F. (2010). "Glemmer at de ikke er eget kjøtt og blod" - en kasestudie tilkynningsrelatert tilrettelegging og veiledning når små barn flytter i fosterhjem Masteroppgave, Universitetet i Agder.
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Statistisk Sentralbyrå. (2013). Barnevern, Tabell: Tabell: 09075: Barnevernstiltak i løpet av året, per 31.12. og for nye barn, etter tiltak (F). Hentet fra <https://www.ssb.no/statistikbanken/selectout/ShowTable.asp?FileformatId=2&Queryfile=20131019114544741942860Barnevern04&PLanguage=0&MainTable=Barnevern04&potsize=1>
- Storeheier, I. H. (2013). *Langvarige opphold i beredskapshjem*. Masteroppgave, Universitetet i Bergen, Bergen.

- Stovall – McClough, K. C., & Dozier, M. (2004). Forming attachments in foster care: Infant attachment behaviors during the first 2 months of placement. *Development and Psychopathology*, 16(02), 253-271. doi:10.1017/S0954579404044505
- Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J. (2008). Placement history of foster children: a study of placement history and outcomes in long-term family foster care. *Child Welfare*, 87(5), 107-124.
- Sundt, H. (ed) (2012). *Fosterhjemshåndboka* (6 ed). Oslo: Kommuneforlaget AS
- Ward, H. (2009). Patterns of instability: Moves within the care system, their reasons, contexts and consequences. *Children and Youth Services Review*, 31(10), 1113-1118.

Vedlegg

1. Intervjuguide

Innledende spørsmål

- Fortell om din erfaring med arbeid i beredskapshjem
  - o Hvor lenge?
  - o Hvor mange plasseringer, langvarige plasseringer?

Forberedelse til overføring

- **Hvilke utfordringer melder seg når en overføring nærmer seg?**
  - o Hvordan blir dette formidlet til barnet?
  - o Hvem forteller?
  - o Hva blir sagt?
  - o Hvilke grad vektlegges å få frem reaksjoner og tanker hos barnet?

- **Når får barnet vite at det skal flyttes?**
  - o Vet barnet om flytting før første møtet med nye fosterforeldre?
  - o Hvor lenge før evt.?
  - o Hvis ikke, når får barnet vite dette?

- **Hvordan blir budskapet om flytting mottatt hos barna?**
  - o Hvordan blir barns opplevelser av dette uttrykt?
  - o Har du observert noe mønster i barns reaksjoner? Evt. Hvordan?
  - o Endres barns opplevelser av flytting underveis i prosessen?
  - o Hvordan uttrykkes eventuelt disse endringene?
  - o Hvordan forholder du deg til barns reaksjoner?

Overføring

Første møtet- Målsetting

- Hvordan ser på dine oppgaver og rolle ved det første møtet?
- **Gjennomføring**
  - o Hvor foregår møtet?
  - o Hvem deltar?
  - o Foregår det aktiviteter i løpet av møtet?

- Hvor lenge varer et slikt møte?
- **Etter det første møtet**
- Hvordan ser du din rolle ovenfor barnet etter et overføringsmøte?
  - Samtaler med barnet?
  - Hva synes du er viktig ovenfor barnet etter det første møtet?
- Foregår det samtaler mellom deg og fosterforeldrene?
  - Hva diskuteres?
- Samtaler mellom deg og barneverntjenesten?
  - Hva diskuteres?

Det andre møtet

- De samme spørsmålene.
- Hva er eventuelt annerledes?
- **Involvering i overføringsprosessen**
- Hvordan opplever du din egen delaktighet i forhold til overføringsprosesser ved videre flytting?
  - Hvordan opplever du at barn ønsker deg i overføringsprosessen?
  - Hvordan opplever du at barneverntjenesten ønsker deg i prosessen?
- **Beslutning om flytting- beredskapsmors rolle og posisjon**
  - I hvilken grad blir dine vurderinger etterspurt, og vektlagt?
  - I hvilke grad er du aktiv i å formidle dine vurderinger om den videre plasseringen?
- Har du opplevd motstand i deg selv når det gjelder videre plasseringer, evt. hvorfor?
  - Ment at det er mismatch med fosterhjemmet?
  - Barnet ikke klar for videre flytting?
  - Andre ting..?
- Har du/dere noen gang vurdert å søke om å bli fosterforeldre for barn plassert hos dere?
  - Hva var det som eventuelt gjorde det?
- Har du hatt tanker om at barn plassert hos deg burde vært plassert direkte i fosterhjem?

- Hvorfor/ ikke?
- Hvilke eventuelle gevinster/omkostninger ser du i forhold til langvarige plasseringer?

Etter overføring

- Hvilke erfaringer har du i forhold til kontakt med barnet etter at overføringen er gjennomført?
- Har du observert at barn har gått tilbake i utvikling etter ny plassering? Evt. hvordan
- Har du observert at barn har opprettholdt nye ting i ettertid? Evt. hva?

Generelle spørsmål:

- Er det en mal for hvordan overføringer skal foregå?
- Hvilke hensyn og behov skal den eventuelt ivareta?
- I hvilken grad opplever du at malen blir fulgt?
- Hender det at malen ikke blir fulgt?
- I så fall, hvilke forhold gjør at den ikke blir fulgt?

2. Godkjennelse fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres g.
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21
Fax: +47-55 58 96
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 8

Toril Havik
HEMIL-senteret
Universitetet i Bergen
Christiesgt. 13
5015 BERGEN

Vår dato: 06.09.2012

Vår ref:31321 / 3 / MAS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.09.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

31321
Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig
Student

Overføring av barn fra beredskapshjem til fosterhjem
Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder
Toril Havik
Helge Skjælaaen

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

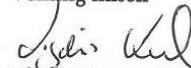
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 25.05.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Mads Solberg

Mads Solberg tlf: 55 58 89 28
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Helge Skjælaaen, Jørgen Moes gate 2, 5053 BERGEN

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no

3. Informasjonsskriv med samtykke

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Jeg er student på masterprogrammet i barnevern ved Universitetet i Bergen, og holder på å skrive masteroppgave. Temaet for oppgaven er overføringer av yngre barn fra beredskapshjem til fosterhjem etter langvarig plassering i beredskapshjem.

For å få kunnskap om dette, ønsker jeg å intervju 5- 8 beredskapsforeldre, som har erfaringer med slike overføringer. Intervjuet vil fokusere beredskapshjems foreldres generelle erfaringer om overføringsprosessen, fra forberedelse til barnet har flyttet inn i fosterhjemmet. Intervjuet vil særlig fokusere hvordan beredskapsforeldre oppfatter at barn håndterer overføringsprosessen. Men det vil også fokusere hvordan beredskapsforeldre oppfatter sin rolle før, under og etter overføringen.

Intervjuene antas å vare omtrent en time. Intervjuene vil bli tatt på lydbånd, og senere skrevet ut i anonymisert form. Lydbåndopptak og utskrift slettes når masteroppgaven er ferdig, sommeren 2013. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven.

Det er helt frivillig å delta i undersøkelsen. Videre kan du når som helst trekke deg fra undersøkelsen uten å begrunne det. Dersom du trekker deg underveis, vil all informasjon du har gitt bli slettet.

Dersom du ønsker å være med på intervjuet, ber jeg deg skrive under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg i vedlagte svarkonvolutt. Dette informasjonsskrivet er videresendt fra beredskapshjemsavdelingen, og jeg vet ikke hvem som har mottatt brevet.

Hvis du lurer på noe, kan du ringe meg på 980 60 376, eller sender en e- post på Helge.Skjelaen@student.uib.no. Du kan også kontakte veileder Toril Havik ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge på 55583264/ 48181597, eller e-post toril.havik@uni.no.

Med vennlig hilsen

Helge Skjelaen

Jørgen Moes gate 2

5053 Bergen

Samtykkeerklæring:

Jeg har lest den skriftlige informasjonen om mastergradsstudiet «*Overføring av barn fra beredskapshjem til fosterhjem*», og ønsker å delta i studien.

Dato.....

Signatur.....

Telefonnummer.....

